Масса а мехкашкара пролетараш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областен комитета а Шолжа-гІалан горкома а, Нохч-ГІалгІай АССР-а оргкомитета а Шолжа-гІалан къахьегамхой депутатий Совета а орган

КІиранди
20
Октябрь
1957 шу
№ 33 (2148)
Мах 20 кап.

Колхозникаш, колхозницаш, МТС-и совхозийи болхлой, юрта боахама специалисташ! Лургда вай Даьхенна дукхагІа ялат, дулх, шура, боамби, тха, лён, свеклаш, кортолаш, овощаш, сомаш, кхыйола юрта боахаман продукташ!

(Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизарга долча ССКП кхайкамаш тІара).

Районий партийни конференцеш

Республике первични партийни организацешка отчетно хоржамий собранеш чакхйоалаш латт. Октябрь а ноябрь а бетташка районий партийни конференцеш а, коммунистий районий собранеш а хургйолаш я.

Сийлахь йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу далара исторически ди дезде кийчлуш коммунистий а берригача къахьегамхой а, политически а, къахьегама а дог айдаларца хул партийни отчеташ а, собранеш а. Промышленностен, транспортен предприятешка а, колхозашка а, совхозашка а, МТС-ашка а дерригача халкъа дезача ден сийна шоаш оттадаь декхараш кхоачашдарна тІагІертта къовсам лоаттабу. Шолжа-гІалан мехкдаьтта доаккхача промышленноста болхлоша планал совгІа итташ эзараш тоннаш мехкдаьтта еннай Даьхенна. Мехкдаьттан заводий технологаша дукха а мехкдаьттан сирдах йола продукташ еннай. Дезача денна диккача толамашца накъа болх юрта боахама къахьегамхой. Паччахьалкхенна ялат, гидуаргаш, фуъаш дІадалара шера йола планаш тІех кхоачашъяьй. 1 октябрь тІакхоччаш, соахка дІатийнна хинначул сов паччахьалкхенна дІаденнад 17 процент дулхи, 25 процент шуреи, 38 процент фуъаши.

Социалистически декхараш кхоачашдарна болча къовсамах йола авангардни роль коммунисташка я. Боахама а, гІишлошъяра а гІулакхашта дикагІа кулгал дарца, ССКП ХХ-ча съезда соцамаш кхоачашдеш партийни организацеша шоай нахацара бувзам чІоагІ а бир, шоашта хьалха латта декхараш говзагІа кхоачашде, наьха творчески активность дайман керда толамаш даха тІахьежаю.

Коммунисташа, отчетни докладаш ювцаш активни дакъа лоацаш чакхйоалаш латт республикера отчетно-хоржамий собранеш. Цунна тешал ду укх бакъдараша. Собранешка а, пренешка а 4.700 комунисто къамаьл даьд, уж ба собранешка хиннача коммунистий 39,5 процент. Цхьабарт болаш, отчетно-хоржамий собранеш хилар: Ленински, Шолжа-гІали, Ведена, Хьалха-Мартан, иштта кхыйолча районашка.

Шоаш собранешка къамаьлаш деш коммунисташа хьалха доах, партийни-организационни а, партийни-политически а балхаш тоадара гІулакхаш, ССКП ХХ-ча съезда исторически соцамаш бокъонца кхоачашдара гІулакхаш, партийни органий балхах боахама гІулакх Іалашделга партеси провительствоси даь Нохчий-ГІалгІай АССР юхаоттаяра соцамаш кхоачашдарах кхоачам боацараш хьагуча доах.

Парторганизацей керда бюрон состав а, секретараш а хоржаш, партийни органий практически балха мах беш а чІоагІа хьож коммунисташ. Отчеташ а, хоржамаш а хулаш хьалхарча организацей 226 керда секретарь хержав. Парторганизаце секретарал эггара хьалха хержав 137 коммунист.

Отчетно-хоржамий собранешка коммунисташа критика йир партен райкомашта. Цхьа йолча ССКП райкомаша мела леладу шоай болх тоабар партен ХХ съезда аьнначунна тІехьа дика болх вІашагІа тохара меттел заседанеш а, совешанеш а еш, каьхата тІа балха гІулакх яздарах салоІалуш Іеш я уж. Первични партийни организацешца кІезига бувзам а болаш царна новкъостал а ца деш, тІа диллар кхоачашдар ца тохкаш, партийни-политически болх вІашагІа тохара кхоачам боацараш тІехъювл уж райкомаш.

Белгалдаьха кхоачамбоацараш хаьдда дІадаха гІо деш я уж районий партийни конференцеш а собранеш а. Шеко йоацаш да конференце дакъалоацараша шоай майра йола, ира критика, партийни вахара Ленински боарамаш дохар дІадаккхарна тІахьожорг хилар а, дІахо йодача хана коммуниста ша шоай гІулакхий активность дегІа йоалорг хилар а, юкъарча гІулакха цар бехктохкаш лакхабоккхарг хилар а.

Цхьа йолча отчетно-хоржамий собранешка ший бокъонца йола партийни критика а, самокритика хиларал совгІа демогогически къамаьлаш а дир. Районий партийни конференцешка уж къамаьлаш хаьдда юха тоха деза, хІана аьлча вай болх тоабалара тІехьа дац уж. Районий партийни организацей, хІанз гарггара ялхлагІча пятилеткан шоллагІча шера план тІех кхоачашяра декхарий наькъаш белгал доахалга чІоагІа лоархІаме да.

Нахацара политически балха идейни чулоацамаца дувзаденна да, боахама гІулакхех вай мел доаха толамаш. Цу партийни организацей лоархІаме долча даькъа тІа районий партконференцей а, собраней а теркам тІа бахийта беза. Цхьацца йолча партийни отчетно-хоржамии собранешка хинна дола гІалаташ, докладашка а, пренешка а идеологически гІулакхаш кІаьгга гуча ца доаккхаш хинна гІалаташ юха дувлийта йиш яц. Собранешка масса оагІорахьара хьажа деза партийни дешара а, лекционни а, нахацарча агитационни а балхага.

Партийний конференцей а коммунистий районий- собраней а болх цар уж собранеш кийчъярга а вІашагІтохарга а хьежжа, партийни организацений вахара гІулакхаш дувцаш, партен демократи леларга хьежжа хургба. Райкома доклад, кІоаргга партийни комитета балха анализ чулоацаш а, районера гІулакхаш хьа гойташ а, партийни организацеш боахама а культурана, гІишлошъяра а гІулакхаш кхочашдарна тІахьехаш еш хила еза.

Партийни конференцеш хулча хана, ССКП райкомий состав харжа еза партийни а, боахама а балхаш тІа шоай дика болх хьа гойташ хиннача коммунистех райкомий состава членаш майрра харжа мегарг ба шоай дикача балхаца белгалбаьнна нохчий а гІалгІай а. Ма-могга национальни кадращца чІоагІъе еза партийни организацеш.

СССР-а Лакхера Совет гулъярах
СССР-а Лакхерча Совета Президиума
УКАЗ

СССР-а Лакхерча Совета Президиумо соцам бу:
Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу даларна хетаяь йола СССР-а Лакхерча Совета юбилейни сесси гулйойла 6-ча ноябре 1957-ча шера городе Москве.

СССР-а Лакхерча Совета Президиума
Председатель К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-а Лакхерча Совета Президиума
Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
15 Октябрь 1957 шу.

„Нью-Йорк Таймс“ яхача американски газета кертерча дипломатически корреспондента Дж. Рестона хаттараршта

Н. С. Хрущевс денна жопаш

«Нью-Йорк таймс» яхача американски газета кертера дипломатически корреспондент Дж. Рестона ССКП ЦК Хьалхарча секретарапара дийхар шийца къамаьл де ше тІаъэца аьнна. 7 октябре Н. С. Хрущевс Дж. Рестон тІа а ийцар, цунца къамаьл а хилар.

Укх лохехьа яздаь да американски корреспондента хаттараши Н. С. Хрущева жопаши.

Дж. Рестон. Тайп-тайпара системаш йола машарца вахар да, цхьадолча даькъе, оаш а оаха а кхетадеча тайпара идеяшцеи информацеи вІаший довзийташ хилар.

Н. С. Хрущев. Цу дешах йола тха позици дика йовзаш я. Тхо тайп-тайпарча системех латта паччахьалкхенаш машарца яхалга дезаш, социалистически капиталистически мехкаш машарца дахара тІехьа латт. Машар бахьан лоаттабу къовсам тха арахьарча политикан лардий лард я. ХІанад из иштта? Из иштта да, хІана аьлча, тха яц наьха лаьтташ хьалувца хьашдола, кхыча халкъашта дукъ кач доллар деза, герз хьадар сихдарца, пайдаш де хьаштдола классаш. ХІана аьлча, толамца коммунизм хьалъе тхона эш машар, советски обществон берригa членаш материальни рузкъашца шортта Іалашбе эш тхона машар.

Тхона машарца дахар дезалга дац тхо низ боацаш хилар, тхо империалистех кхералга, из да, термоядерни бомбаши уж кхахьа еззача дІакхухьа средстваши, континенташта юкъера ракета санна дола валар дахьаргдола герзаш долаш болча кердача тІемо дуккха а — дуккха а миллионаш бола нах хІалак бергболандаь, дуккхача тІехьенаша къахьегамца хьалдаь Іалаьмате дукха дола материальни рузкъаш цу тІемо хІалак дергдолан даь. Тхо коммунисташ да, хІаьта коммунистически идеологи — дунен тІа эггира гуманни йола идеологи я. Оаха сагал дезагІ цхьаккха хІама лерхІац, цудухьа адамашта тІера дунен кердача бойнен кхерам дІабаккха оаха тхоашта мел могар а дергда.

Сона хетачох, капиталистически паччахьалкхенаш а, Советски Союзана чул, кІезгагІ доацаш, машарца вахар хьашт долаш я. Ховш ма дий, дІадаха тІемаш хилар бахьан долаш капиталистически системах хІанз дунен социалистически система хинна дола дукха мехкаш дІахадар. Дунен кхоалагІа бола тІом йисте бала беза духхьал капитализм хІалак хиларца.

Вай, шо а тхо а, цхьан планетан тІа дах, массанена а тоъал моттиг а я цутІа, цхьабакъда, вайна юкъера юкъ вай ханара тІехсихал йола самолеташ бахьан, континенташта юкъера ракеташ а, кхы дола Іилмани техникани толамаш а бахьан, вай тІехьен бІаргашта гуш, лоархІаме лоац еннай. Цудухьа дІаяхача ханашка хинначул дукхагІа, дика лоалахой санна, даха уйла тІаяхийта а еза Іомадала а деза вай.

Кхетадеш да, общество дегІайоагІаш лела объективни законаш бахьан социализман дуненаи капитализман дуненаи юкъе вІаштадухьаленаш йолаш хилар а уж хургхилар а. Цхьабакъда, дерригача дунен наха шоай деррига низаш керда тІом ца хилийтарна тІадохийте, царна социализмани капитализмани системашта юкъе латтача къовсамах машаре лела яхь юлургъя, эггира хьалхарча аргІана экономически яхь юлургъя, вешта аьлча маьршача производствон хьакъехьара берригача наьха вахара тоадеш лакхде оттаеш йола яхь юлургъя. Из дарна тІема кхерам дІабаккха беза, атомнии водороднии герз соцаде деза, цу герза ду кхоачамаш дІадаха деза, мутгІарех дола герзаш, герзаца кийчдаь низаш, эскара бюджеташ дикка кІезигде деза, паччахьалкхенашта юкъе вІаший тешара гІулакхаш тоаде деза, мехкашта юкъера маьхаш ду а культуран а бувзамаш дегІадара новкъа латта хьаяь наькъадухьаленаш дІаяха еза, хІара мехка шийна чухь ду доал лерхІа а деза, цун ший долча чухьарча гІулакхашта юкъе гІерталга дІадаккха а деза.

Идеяшцеи информацеши вІаший довзийтарах аьлча, идеяши информации цу дешашта гІулакхдеш хила еза, халкъаш вІаший шоайла кхеташ хилар а царна юкъера доттагІал а чІоагІдарна этта хила еза, царна юкъе вІаший ца тешар а моастагІал а чІоагІдеш дола дохьаш доалла ги дІаде а ца гІерташ. Идеяшцеи информацеи вІаший довзийтар тайп-тайпара системаш йола паччахьалкхенаш машарца яхалга чІоагІдеш хила деза, уж машарца яхалга дохаде а ца гІерташ. Тхо иштта идеяши информации вІаший довзийтара тІехьа да.

Дж. Рестон. Керда тІом хилча капиталистически паччахьалкхенаш хІалак хургхилар, хІаьта коммунизм котъярг хилар лерхІаш вий хьо, Хьалхара секретарь?

Н. С. Хрущев. Дунен керда тІом духхьал капитализм хІалакъеш йисте баргба аларца, тхо ала гІертац из тІом социалистически мехкашта зе доацаш чакхбаргба. Вай ханарча герзашца тІом беш хилча зенаш Іалаьмате доккхий хургда. Цхьабакъда, тхо тешал да социализм яхарг хиларах а, хІаьта, капитализм юсарг ца хиларах а. Зенаш доккхий хиларагІа, адамаш-м дусарг ма дий, дисарал совгІа дегІа а догІаргда. Халкъаша къоастадергда тІемаш хьахула, адамашта иштала дукха гІайгІа а хатараш а деш йола система кхы ла йиш ца хилар. ТІом болабе хьашт духхьала империалистий мара хургдац. Нагахь санна тІом хуле, из тІом хьебеш бола общественни лоаттам дІа а баьккха, халкъаша шоай мехкашка социалистически Іаьдалаш увттадергда. Нагахь санна социализм котъяргъяле, коммунисташ тІом хьашт долаш ба аьнна хеталургда. ГІулакх духхьал иштта хетаргда тха доттагІий боацараршта. Тхо духьал да цу морча адамий хила йиш йоацача гІулакха. Тхо, коммунисташ, цІаккха а тІийртадац иштта гІулакхашца тхоай дагардар кхоачашде. Социализм котъяларна тІемаш ца дезаш лерхІ оаха. Тхо тешаш да социализмани капитализмани машаре яхь эттача, котало социализмангахь хургхиларах, хІаьта капитализм, ший хана чухь ший моттиг капитализманга дІаенна феодализм историен чура дІайоалаш санна, дІаяргхиларах.

ЧІоагІа лоархІаме да цу деша хьакъехь тхона хетар оаш кхетадар.

Дж. Рестон. Вай ханара керда герзаш дувцаш, Іа хьоаданзар планеташта юкъе наькъай бувзамаш дехкара хьакъехь карагІдаьннараш тІема хьакъехь кхераме хилар. Цу керда карагІдаьннараш та, уж духхьал машара гІулакха хургдолаш, контроль оттаяр хила доагІаш лерхІий Іа.

Н. С. Хрущев. Нагахь санна герз дІадаккхара деша тІехь вай цхьа барт хуле, хІаьта вай шин мехка цхьа барт хилар кертера дар да, нагахь санна машар чІоагІбара дикача уйлашца вай кулгал деш хуле, тІаккха цу карагІдаьннарех духхьал машара гІулакха хьакъехь пайда ийбу хьал отталургда. Аз дувцанзар уж карагІдаьннараш, хІана аьлча уж довзаш доландаь, из баьбаьнна никъ боландаь, Іилмана дулургда кхы чІоагІагІ лоархІаме дараш а, иштта доккхий зенаш дулургдола средстваш а.

Цхьадолча даькъе хІанз хувцамаш хулаш латт. Эскара специалисташа йоах самолеташ, бомбардировщикаш яле а е истребителаш яле а, шоай ха яьккха яьннай. Вай ханарча ракетел цецъювлаш шортагІа а лохагІ а бомбардировщикаш леларах цецбувл бомбардировщикаш - летчикаш. ХІаьта истребителий дар кхыча бесса да, сов масса хилаларагІ, истребителашта уж духхьал яха хала да, хІаьта бомбардировщикашта духхьал яьхача дика пайда луш яц уж. Цул совгІа, саг а ма вий цуча вагІаш, вайна вовр а ца дезаш.

Аз яхац из духхьал тхой мехках ала. Нагахь санна США-га тахан ракета еце, шуга а хургъя ракета, хІана аьлча Іилма дегІадоагІаш да. Иштта хургда из Советски Союзах аьлча а: нагахь санна тхога шуга дар деце, тхога а хургда из. Из а яхьан цхьа тайпа да. Цхьабакъда, тхона езац из тайпа яхь, тхона деза машара гІулакхаш, дар дохаду средстваш Іоаелга а доацаш. Сона хетаргахь, тІема къайленаш ювцалга хургдац, нагахь санна тхога хІанз мел эша ракеташ я аьлча: гаьнна тІом бу ракеташ, юхера тІом бу ракеташ. Цхьабакъда, уж тІех хила йиш йоаца карагІдаьннараш дац, техника цхьан моттиге латтац, хІаьта а тха мохк тІемах лорабарна кхоачам бергба цар.

Сона дезар-аз дувцар оаш нийса кхетадар. Аз мел аьннар цхьаккха кхераве аьнна дац, е общественноста политически Іодкъам бе а аьннадац. Деррига уж хІамаш — мадарра долаш дар да. Оахош континенташта юкъерча ракетан тоахкам толамца чакхбаккхар оаха дІакхайкадича, США-н цхьабола паччахьалкхен деятелаш тешанзар тхох: «Советски Союзо шийга доацар да шийга яха куц увттаду» йоахар цар. ХІанз-м, оаха толамца лаьттан опутник урагІаяхийта дІахийцача хана, технически дешанза бола нах мара шек буврrбац цох. США-н континенташта юкъера баллистически ракета яц, из яларе цар а къахьегам боацаш урагІаяхийта дІахецаргъяр шоай спутник. Тхона могаргда спутникаш урагІаухийташ дІахеца, хІана аьлча тхога я цу спутникий носитель — баллистически ракета.

Иштта да мадарра бакъдараш. Тхона тІадац тхоаш а нах а Іехабе.

Тхо-м паччахьалкхен деятелаш да, тІом ца хилийта а, мехкашта юкъера лоархІамера дешаш, царца цхьана герз дІадаккхара дош а, цхьан барта тІадоаладе а, тхошта могар де декхарийла а да тхо. Тхо, хІанз укх сахьате а, кийча да герз дІадаккхара дош кхетамца къоастаде, лоархІам боллаш герзах кийчдаь низаш кІезгде е вІалла арми ца йита а кийча да, ца хилар деза а, хІанз болаш болча къуйхи жуликехи хьаьнал бахаш бола нах лорабе эша духхьал цхьа милици мара ца йита. ТІемаш тхона эшаш дац.

Дж. Рестон. Тхо ший тайпарча гола тохача пункте да Іа яхачоа тхо тІехьа да. Тхо США да цхьадолча даькъе къаьсттача тайпара гола тохача пункте. ГІулакх миштад аьлча ши шу яхар мо ха яьлча, тха мехкара Іаьдал XIX-ча бІаьшере баьча нахагара XX-ча бІаьшере баьча нахага кхоачаргда. Из процесс йолалургъя 1960 шера. Дукха ха дІагІоргъеци теш, цу кердача наха Эйзенхауэра Советски Союзаца юеннар миссел йола а согласи ярна эша цар шоай политически авторитет яккхарга? Укх гаргпарча цхьан шера ах шера — шин шера соглашени хиланза яргйоацаш лерхІа мегарг яцар теш, ялх е итт шера ив тяьна а ца доахаш? Из фактор лерхІий оаш?

Н. С. Хрущев. Оаха кхыча тайпара бу хургдолчун мах, оаха моллагІча мехка а политика къоастаеча хана тха критерий кхы а — кхы я. Сона хов оаш сенах дувц, цу хьакъехь оаш американски печата тІа дийшад, цхьабакъда, сона хетачох, из нийса дац. Оаха лерхІ тхо доккхагІа нах хьаькъал долаш, цхьабакъда, хургйолча тІехьен нах, хетаргахь, кхы а хьаькъал долашах хургба. Цхьабакъда, из, бокъал дар аьлча, гІожа нийсду аз. ГІулак укхаза латтац, моллагІа вале а, паччахьалкхен деятель ваь ха XIX-ча, XX-ча, е XXI-ча бІаьшере хиларах. XXI-ча бІаьшере ший дегІаярца общество лакъенна лакхерча лагІа тІа яргъя.

Цунга хьежа доацаш, тхо тахан а кийчада США-н президентаца Эйзенхауэрца вай шинна а мехка дерригача дунен тІерча машара хьаштдола соглашени оттае. Цхьабакъда, США из де тугаш яц. ЦІаккха а СССР-а тІаэца йиш йоацар тІаэцар деза США-на. Из да — низбараша низбоацараршта увттадераш, ультиматум санна цхьа хІама да из, хІаьта тха мохк США-н штат-х мича я, тха, кхыдола философи а долаш, социалистически суверенни паччахьалкхе я, из философи ший овлан тІера капиталистически философех эргаш да, из капиталистически философен йолчунца нийсийча йиста варгвоацаш гуманизм дукха йолаш да. Цхьанна а мехка политически зе хургдоаца соглашенеш лаха еза.

Сона ховш да, Хьо, журналист хиларах тарра, Хьа йоазонаш дешараша Хьо дика лоархІаш волга, цудухьа аз дехаргдар Хьогара шоай мехка обществонностага тха нах, тха паччахьалкхе машар безаш хилар, тха США-ца вІаший гІулакхаш дувца безам хилар Іа дІахайтар, цхьабакъда, цхьатарра бокъонаш йолаш а диктати дискриминации йоацаш дувцар-м деза тхона. Советски Союз цхьатарра бокъо йоацаш оттаеш йола предложенеш советски паччахьалкхено тІаэца йиш яц. Цкъаза хеталу, шун цхьабола паччахьалкхен деятелаш Советски Союзаца цхьаккха тайпа соглашени хила хьаштдолаш бац аьнна. Цкъаза дувц цар герз дІадаккхарах йолча переговорий толамех, цхьабакъда уж тайпа толамаш долаш дац. ХІаьта а сона хет президент Эйзенхауэр а г-н Стассен а соглашенен никъ лаха гІерташ санна. Цхьабакъда, шун мехка цу наькъа духхьал латташ низаш да. Масала, шун паччахьалкхен секретарь г-н Эйзенхауэр де гІертар хьаштдолаш вац. Сона вовзаш ва Женеве хиларагІ г-дин Даллес, дагадоагІа сона Советски делегацен сийна президента Эйзенхауэра оттадаьча шун тІа саи цуни хинна къайле йоаца къамаьл.

Хетаргахь, США-н цхьаболча паччахьалкхен деятелаша лерхІ советски - американски юкъмоттигаш тоае, воай мехкашта юкъерча гІулакхех вай вІаший кхеташ хилар оттаде, кхетамца еча переговорий наькъаца соглашенеш увтае йиш йола хьалаш хІанз а хьахинна даланза да аьнна.

Дукха ха йоаццаш США-н президента аьлар ВІашагІкхийттача Штатий ядерни герза тоахкамаш делга дІадаккха йиш яц. Из да США-н президент а цу деша хьакъехь соглашени езаш ца хилар, цо лерхІ, гучох, ВІашагІкхийттача Штаташта ядерни герза деча тоахкамаша цхьа дика дерг хилар. Цхьабакъда тохкамаш-м оаха а ду. 8-ча октябре оаха дІакхайкадергда водородни бомбан аргІан боагІа тоахкам оахоша баь хилар. Цу тохкамо-м тхона а лу цхьа къаьстта дикадар. Цхьабакъда уж хІама хІалакдарна кийчъю средстваш я, оаха лерхІаш дар боарам боацаш уж ебаяр дац. ЧІоагІа унзара да, нагахь санна цу деша хьакъехь пайда бара уйла яле, монополисташка пайдаш ийбайта уйлаш йолаш дале. МоллагІча бахьанийца дале а тхона, коммунисташта, из гоама да.

Фу деза? Махулла герз дІадаккхара тІагІерта деза. Цхьабакъда, техникан прогрессаца хувцалу герз дІадаккхара хьалаш а, масала, оаха тхоай заявленеш тІа цхьан хана аьннадар контроль е езачарех цхьаІ лерхІаш, аэродромашка контрольни посташ увттаелга вІашагІдолла деза аьнна. ХІанз хьалаш хувцаденнад, нагахь санна Іа тха теххьара предложенеш тохке, царна чу корадоагІаргдац Хьона аэродромашкарча постех хьоадеш, хІана аьлча, кхы а кердатІ араяьнна средстваш аэродромаш эшаш яц, цу хана шоай хиннача лоархІамах яьннача самолеташка хьежа контрольни посташ яхкар — пайда боацаш гІулакх да.

Шоана гучча тайпара хьалаш а хувцаденнад, предложенеш а хувцаеннай. Цхьабакъда тхо герз дІадаккхара чІоагІа тІехьа да. Дунен тІа хІанз а долаш да тІом кийчбеш дола реакционни милитаристски низаш, шоашта тІабоагІа пайда сацар кхераш, герз дІадаккхар дезац царна. МугІарегІ болча наха кхера хІама дац укхаза. ХІаьта капиталисташ шоай рузкъа бахьан кхер, къахьегамхой хьацарахи цІехи дошув хьаІувд цар. Цхьабакъда, цар из мишта ду хьона хьайна хов.

Дж. Рестон. Говзалца хьаяьча лаьттан спутниках аьлча, са хьога, г-н Хрущев, хатта безам бар, из урагІаяхийта дІа хецаш цига вари Хьо аьнна а, президент Эйзенхауэрал эргаш, ядерни герз тоахкаш дайна дий Хьона аьнна а.

Н. С. Хрущев. Цкъара жоп лургда аз цу шинна хаттара: хиннавац, дайнадац, спутник урагІаяхийта дІахийцачул тІехьагІ сога телефон а теха хоам бир, ракета шийна еннача курсагІ йижа а йижай, спутник лаьттана го боахаш а я аьнна. Из доккха хІама карагІдаларах еррига инженерни-технически коллектива ловца а баьккха, сатийна Іовижар со.

Дж. Рестон. Спутник урагІаяхийта дІахецар къайлагІа хІана леладора аьнна хатта мукъа бал сона. Сона хетачох, спутник урагІаяхийта дІахецаш дІакхайкадерда аьнна яь соглашени-м яр. Из хайча, дунен Іилмахой торо хургъяр цунга хьежа эша шоай аппаратура кийчъе.

Н. С. Хрущев. Из тайпа соглашени йолаш яц. Нагахь санна оаха ханал хьалха спутник урагІаяхийта дІа маца хец аьнна дІакхайкадаь даларе, тхо бехке дергдар капиталистически мехкий халкъашта психологически Іадкъийта даьсса хабараш дувц яхаш, духхьала аьлча, яьсса курал ю яхаш. Цудухьа оаха соцам бир саббарагІ, курал ца езаш тхоай спутник урагІаяхийта дІахеца, хІаьта лаьттан гонахьа цо го баха болабича дІа а кхайкадергда аьнна.

Континенташта юкъера баллистически ракета оаха тохкача хана цхьабараш тхох тешаш мича бар. ХІаьта спутниках аьлча, лаьттан бургаца цхьайолча районашка духхьал бІарга ейнай из. Оаха лерхІ иштта дикагІ тешаргба аьнна. Бакъда, хІанз а цхьан «хьаькъал» долча американски тІема деятело аьннад «Лаьттан советски спутник цхьа аьшка чІегалг я, моллагІча сага а урагІаяхийта дІахеца таралург а долаш».

Дж. Рестон. Мишта хургдолаш санна хет Н. С. Хрущевна Советски Союз а бІарчча хьаийцача дуне а хІаазчул тІехьагІа 40 шу даьлча?

(ДІахододар 2-ча оагІон тІа да).

„Нью-Йорк Таймс" яхача американски газета кертерча дипломатически корреспондента Дж. Рестона хаттараш та

Н. С. Хрущевс денна жопаш

(ДIахододар).
(Доладур 1-ча оагIон тIа да).

Н. С. Хрущев. Хьо ха гIерт Советски Союз а бIарчча хьанийцача дуне а 40 шу даьлча сона мишта хургдолаш санна хет. 40 шу вай хувцалуш долча дунен тIа кIезга ха яц. Бакъдар аьлча, хала-м да историс еттаргйола еррига голаш хьалхехь а йовза, цхьабакъда дегIадара юкъарча генеральни линех-м оалалургда. Машаре хьал эттача, 40 шерал кIезгагIча хана, вай мехкаш дегIаахара темпий эргалонга диллача, цхьан оага сих промышленнии юртбоахамани продукци яккхарна Советски Союзо Американ ВIашагIкхийтта Штаташ гаьнна тIехьа ютаргъя, нагахь санна уж капиталистически новкъа дегIайоагIаргъяле. Тха мехка хIанзарчул гаьнна лакхденна хургда производительнии низаш, шортта тайп-тайпара дола товараш а продукташ а арахеца торонаш хургъя, йиш махулла лоацдаь хургда къахьегама ди, хIана аьлча лоаррхIаме дегIадоагIаргда Iилма а техника а. Лоацца аьлча, тха мехка дегIабар Iалашдаь хургда коммунистически общество хьалъярах болча марксистски-ленински хьехамага хьежжа.

Цу хана дунен чухь хургдолча хувцамех аьлча, нагахь санна халкъашта агрессен низаш юхатоха а мега, термоядерни тIема унзарленех дуне мукъа хуле, биззача тешамца ала йиш я вахар масса йолча оагIорахьа дегIадоагIаш, адамаш прогрессан новкъа боккха гIа лувзаш гIоргда аьнна. Дунен тIа хургдола хувцамаш шоай хана шоай теоретически йоазонашка чухь Маркса, Энгельса, Ленина дийццача тайпара лесташ хургда. Тхо, коммунисташ, кIоаргга тешаш да марксистски-ленински хьехам котбарг хиларах. Аз уйла ечох, хIанз дукхагI долча адамашта къаьгга гуш ба цу хьехама вахарцара боккха низ.

Дж. Рестон. Хьалхехьа гуш вий Хьо, хIанзара политически кортамукъал дукхагI ялара йола шун мехкара политика тIехьа тIайоагIача шин тIехьален вахара чухь а дIахогIорг хилар? Гуш вий Хьо тIехьа тIайоагIача хана шун мехка чухь идеяй маьрша яха йиш йола доккха лагIа, тайптайпарча кхетадерий йоккха кортамукъал хург хилар? Иштта хургболаш хети Хьона тIехьа тIайоагIача шин тIехьенашка Советски Союза никъ?

Н. С. Хрущев. Хьа цу хаттараша тешал ду Хьо марксистски-ленински теори геттара во довзаш хиларах, Вешта, Хьо-м цу теорена духьал къувсаш а ма вий. ДикагIа Iомаел из теори тIаккха цунна духьал ца къувсаш саца мегар Хьо, иштта ца хуле а, из къовсам дикагIа бовзаргбар.

Марксистски-ленински хьехамо яхачох социалистически обществои цун институташи дегIаярца, цу обществон оаг дегIаварца, цун культура лакхъяларца, нах керда мораль йолаш кхетарца къахьегамхошкара цар хьадаьха доккхий хIамаш дIадаха гIертача моастагIашта духьал, е вай мехка вахара юкъе тайп-тайпара вIаштIехьа доаца гIулакхаш юкъе дахьа гIертараашта духьал хIанз хиланза яргйоаца, пачхаьалкхен дукххача органий эшаш хилар дIадаргда. Тха общество коммунизман стаде кхаьчача, обществон тIехьа вахар Iалашдарна эша, масала, промышленность, юрта боахам, культура, хьал-торо, иштта кхы дараш а дегIадарна эша институташ мара юсаргъяц. ХIанз а яц тха эксплуататорски классаш, хIаьта тIаккха цхьаккха а классаш хургъяц, цхьаккха классови эргалонаш хургъяц. Коммунизм эттача хургъя йизза йола кортамукъал, вошал, обществон берригача наьха цхьатарра бокъо. Бакъда, вай шинне кортамукъалах тайп-тайпара кхетам ба.

Масса шу да Хьа, г-н Рестон?

Дж. Рестон. Шовдкъе бархI шу да.

Н. С. Хрущев. Аз еча уйлах, коммунистически общество хьалъялца ваха Хьа кхуврлда, тIаккха социализм толажагI хилар Iайха тIехьа кхетадарах дагабоалам хургба хьона. Хетаргахь цу хана социализмана духьал къувсачара ваьнна социализм бахьан чIоагIа къувсаш вола саг хинна дIаоттаргва Хьо, тIаккха гIайгIа хургъя Хьога марксизман-ленинизман даькъала лоархIам хьалхагI а Iайха ца кхетабарах.

Со теш, марксизм во кхетаду аьнна аз Хьайга аларах, Хьо сайна эгIаза ваханза хиларах? Е цунах Iа хье хоаставар лерхIий теш?

Дж. Рестон. Со вIалла эгIаз а вахавац, г-н Хрущев, цхьабакъда цунах е хоаставар а ларцIац аз, хIана аьлча сона кIезига дукхагIа ха дезар из Iилма. Цхьабакъда, хургдолчох чIоагIа тешаш шо хилара теркам а беш, ала безам бар са, Советски Iаьдала 40 шу даьнначул тIехьагIа, шун мехкарча наьха материальни хьалтаро лоархIаме тоаяннача хана, тхона вIалла кхеталац шоай мехка йоккхагIа йола кортамукъале оаш ца магийтар. Масала, хIана аха беза шун поэташи, писателаши, музыканташи шоай болх беш цхьан готтача такилга тIа гIолла? Оаха кхетадац, масала, Нью-Йорке «Правда» газета эца йиш хIана я са, амма са коллегий хIана яц укхаза «Нью-Йорк таймс» газет эца йиш? Аз юха а ях, из гIулакх дукхагIа а кхеталуш дац, шоай хургдолчох геттара чIоагIа тешаш шо хилар лаьрхIача.

Н. С. Хрущев. Цкъа дале, США-ра гIулакхаш гаьнна Iа дувцача тайпара дац. США-а прогрессивни печата тайп-тайпара низаш да Iоткъам беш. ШозлагIа дале, советски наха шун газеташ хIана ийдац яхачох, саго шийна деззар эц. Тха нах американски газеташ дукха эшаш а бац. Оаха яьххача бесса шун газеташ яздераш Советски Союзе итташ мара бац. Из-м ховш ма-дий Советски наха бакъдар деза, шоай вахар дикагIа вIашагIдоллара а, дунен тIара гIулакхаш цIенагIа кхетадара а гIо дергдола, хьаькъала а сина а салоцам бергбола дика «даар» деза. Нагахьа санна шун газеташ дувце, царна тIа дукха харцдарашаи дезинформацеши я. Сенна могадергда оаха уж тхоай дешархошта!

Тха безам ба тхоай халкъа дика продукци тела, хIаьта цу продукцен юкъе нах тувла а ца беш, чухьарчей арахьарчеи гIулакхех дикагIа кхетаберггбола газеташи журналаши тела а.

Советски писателехи поэтехи долчох, бIаргагучча бесса, Хьона цар творчески болх вIалла бовза а бовзац мотт сона.

Дж. Рестон. Польшера гIулакхаш сов гаьна даьннад, аьнна, хетий Хьона? ВIалла а Хьа сатем боабой дар?

Н. С. Хрущев. Польша — суверенни, ший лоIамах йола паччахьалкхе я, хIаьта цигача мехка а социализм хьалъяра гIулакхa а кулгалде халкъо оттаяь ший правительство а я, ший паччахьалкхени политически кулгалхой а ба. Оаха моаршал а лу царна, хIаьта цар толамаш дахар а лов тхона. Польски халкъо оттаяь порядкаш йохае гIертача цхьаболча наха духьал польски правительствос лоаттабу къовсам — мехка демократически лардаш чIоагIъяра тIехьа лоаттабу къовсам ба. ХIаьта из къовсам Польшен дукхагIа болча къахьегамхоша бакъбеш а хьаллаьца а ба. Цу къовсама духьал латтараш, боккъонца аьлча, реакционни буржуазен агенташ а ба, хIаьта польски халкъа хьашташ дагадоагIаш а бац. ГIулакхаш тоадараи, кхы дIахо шоай социалистически пачахьалкхе дегIаярах толамаш дахара тоъала майра а, говза а я Польски правительство а польски вIашагIкхийта болхлой парти а. Тхоай оагIора тхо-м бокъонца ший мехка социализм хьалъеш долча польски халкъагахьа, Польски вIашагIкхийттача болхлой партегахьа да. Тхо теш цхьаннена а ший социалистически коталонаш дIалург — йоацача польски халкъах.

Дж. Рестон. Нагахьа санна Германи дукххача хана йийкъа хуле, керда Гитлер гуча а ваьнна, ший халкъага низаца мара вай мохк вIашагIтоха йиш яц аьнна кхайкарал де вехаргвий — хьогI цу гIулакхо? Советски Союза Венгрецеи Малхбоален Германецеи леладьяча политикал дукхагIа пайда Финляндеци Австрецеи леладьяча политиках баьннаб аьнна хетий Хьона?

Н. С. Хрущев. ХьалхагIа жоп лургда аз хьалхарча хаттара. Из ши хаттар цхьатарра хила йиш йолаш дац. Керда Гитлер гучавалара хьакъехьа Iа яхачох, из-м хIанзехь а гучаваьнна хила мег. Йоккха башхало йий Гитлераи Аденауэри юкъе? Аденауэра а леладу, Гитлера санна, низаш ду гIулакхаш. Бакъда, цо хIанз Iомаяь ца хила мег Гитлера лелаяь еррига терминологи. Цхьабакъда, хIанзехь а чIоагIа къахьегаш ба Малхбузен Германе хьалха хинна гитлеровски генералаш, хIаьта царех цхьа генерал Шпейдель НАТО-н кулгал деча моттигех цаI дIалаьца а ваьгIа. Хьона бIаргагучча бесса, Малхбузен Германе керда Гитлер хIанзехь а гучаваьнна а хила мег, хIаьта цу гIулакхо сатийна хилийтац. Бакъда, хIанз яр кхыйола зама я: Гитлера леладьр лелалургдац Аденауэра. ХIана аьлча ерригача Германен кхоалагIа дола дакъа — социалистически мохк ба. Малхбузен Германен адамашта йицъеннаяц цIий Iоиха историен ха. Кхыча тайпара я хIанз Советски Союз, Польша, Чехословаки. ХIанз дерригача адамий кхоалагIа дакъа социалистически общество толамца хьалъеш да. Малхбузен Германера гIулакхаш тхона, новкъа дале а, истори кхы юхахургдоацалга хов тхона. Ший хана Гитлер куралаш еш вар, Урале кхоачаргва ше яхаш. ХIанз, нагахьа санна Аденауэр моллагIа зене гIулакх де воле, дукха къахьега дезац из соцаве, ший доазол ара а ца воалийташ.

Машар безача адамашта новкъа я Малхбузен Германи герзаца кийчъяра политика, новкъа да цигача реваншизм йоаржаяр. Кхы а чIоагIагIа из новкъа хила деза французашта, англичанашта, бельгийцашта, голландцашта, датчанашта кхыбарашта а, цу мехкий правительствоша германски милитаризм юхаметтаоттара гIо ду политика лелайойя а. Тхона дезар цхьан къахьегарца Малхбузен Германе уж тайпа гIулакхаш дегIаахар соцадар да. Тхо из гIулакх де гIерташ хиннад, хIаьта кхы дIахо де гIертарг долаш а да, бакъда малхбузен мехкий милитаристски низашеи, хIаьта къаьстта США-си могаду Малхбузен Германе милитаристски низаш дегIадар. Из тхона новкъа да, бакъда вIалла кхерам кхерац тхо цунах, хIана аьлча моллагIа керда авантюраш йолаяь атрессивни низаш дохадалла низ болаш да тхо. Германски милитаризмаи реваншизмаи духьал да машар безаш дола дерригa адамаш, хIаьта немецки халкъа кхетамегIа дола адамаш а. Тхо шек дац американски халкъ ше а германски милитаризм юхаметтаоттаяра духьал хургхиларах.

Финляндии Австрии мо долча капиталистически мехкашцеи Германски Демократически республикаи Венгрии мо долча социалистически мехкашцеи леладеча гIулакхий хьакъехьа, хетаргахьа, цу мехкий шоай правительствош дикагIа лургда цу деша жопаш.

Дж. Рестон. Коммунистически печата органаша дерригача дунен тIа дукха ювц иштта цIи йола «Венгрен урок». Фуд из? Советски Союзо цу бичь мехкаца леладеча гIулакхий политикан хьакъехьа хаттар деш, аз дувцараш цу мехкий чухьара гIулакхаш доацаш, царца йола советски правительствон политика яр. Цхьан оагIорахьара, Финляндецеи Австрецеи царна а Советски Союза а пайдане дола гIулакхаш бIаргагу тхона. Цхьабакъда, Малхбоален Германецеи Венгрецеи Советски Союзо кхыча тайпара дола гIулакхаш леладу.

Н. С. Хрущев. ВIалла тамашийна хIама дац Германски Демократически Республикацеи, Венгрецеи е кхыча тайпара, Финляндецеи, Австрецеи, е кхыйолча капиталистически пачхаьалкхенцеи леладераш санна дола гIулакхаш Советски Союзо ца леладар. Дерригa социалистически мехкаш цхьатарра йолча уйлашца вIаший дувзаденна да, важерий социалистически гIулакхаш вIаший леладеш да. Цар масса хана а масса хIаманна а вежараша санна гIо — новкъостал ду вIаший, гIо де кийча а да уж. Венгрен правительствос тхоашкара гIо дехарах нах боврглолла шехь а юха тIехьашка довлаьзар тхо, хIаьта Венгрен болхлой классаи къахьеганаи ахархоштеи контрреволюци йохаяраи венгерски адамаша яьха социалистически коталонаш лораяран гIо а дир, социализма моастагIий Венгрен къахьегамхошкара уж коталонаш дIаяха гIийртача хана. ХIанз тхона дика а хетт Венгри дегIая езача тайпара дегIайоагIаш хилар а кортамукъеи ший лоIамахеи йола венгерски къахьегамхой социалистически пачахьалкхе чIоагIлуш латтар а.

Тхона дика хетт, Малхбоален Германе арахьара тIабена ца тоам болча хана, цигача боккъонца дола хатар ца далар. Бакъда, нагахьа санна тхоашкара гIо эшаш моттиг хинняяларе, оаха дерг-м дар гIо Германски Демократически Республикан болхлой класса а, къахьегамхошта а, хIана аьлча тхо масса хана а кийча да вежарий социалистически пачахьалкхенна гIо де.

Дж. Рестон. МалагIа хувцамаш хиннад Вашингтонаи Москвенеи юкъерча гIулакхий Женевски конференце президент Эйзенхауэри г-н Хрущеви вIашагIкхийттача хана денз?

Н. С. Хрущев. 1955 шера хиннача йиъ правительстван Керте латтарий Женевски совещани хинначул тIехьагIа денз гучадьалар дунен мехкашта юкъера кхохкаденна гIулакхаш лоархIаме кIаьдденналга. Тайп-тайпара общественни системаш йола пачахьалкхенаш цхьан яха йиш хилара идеяш адамаша дикка кхетайир. Из-м ховш а ма дий. Адамий безам ба керда тIом хьара хаддандза кхерам тесаш дола гIулакхаш озаденнача мехкашта юккъе даха. Тайп-тайпарча паччахьалкхений правительствош, эгара хьалха СССР-еи США-и правительствош декхарийла яр махулла из тенденци дегIаахара гIоде, юха тIехьашкахьа, «шийлача тIема» воча деношка адамаш ца дахийта.

Советски Союз, ший оагIонгахьара, цхьацчанена тIехьа шоллагIа дар деш хьаенай цу наькъа тIа гIолла, дерригача дунен тIара машар а, юкъара кхерамзе а лорае йиш хиларах адамаш тешаде гIерташ. Советски паччахьалкхен кулгалхой кхыча мехкашка ахар, тайп-тайпарча паччахьалкхений дуккха парламентскии правительственнии, общественнии делегацеш Советски Союзе ахар, герз дIадаккхара а, мехкашта юкъера кхохкаденна гIулакхаш мелдара а, керда тIом хьара кхерам дIабаккхара а хьакъехьа йола Советски Союза цIена, конструктивни предложенеш, дунен торговлеи, Iилман а культурни а бувзамаши дегIадара, туризм дегIаяра Советски Союзо леладу бокъонца дола гIулакхаш, кхы а дуккха хIамаш а цу дерригане лийрхIар пачахьалкхенашта юкъера тешам чIоагIабар, царна юкъе доттагIален цхьан къахьегареи гIулакхаш дегIадар, дерригача адамий машари кхерамзеи чIоагIъяр а дар.

Сенца жоп делар малхбузена паччахьалкхенаша Советски Союза цу конструктивни машар безача гIулакхашта? Берригa шоай низ гулбир цар «Женевен са» дохадара духьа, кхы дIахо а мехкашта юкъера гIулакхаш тоадалар мелдара духьа. Къамаьл даьсса ца хилийтара духьа аз белгалдоаккхаргда 1955 ш. декабрь бетта, вешта аьлча Женевски совешани хинна массехк бутт ма баьлла а, НАТО-н Совета сессе официально кхайкадир Атлантически блока мехкий эскара кертера герз атомни водороднии герз хила деза аьнна. Цул тIехьагIарча хана а малхбузен пачахьалкхенаша дIаходихьар уж гIулакхаш. США йолаелар кхыча мехкий территорен тIа атомни герзаца кийчденна эскар увттаде Англена американски ракетни герз лургда аьнна дош делар, Малхбузен Германи ядерниии термоядерни герзаца кийчъяр доладелар.

Тешшаме ала мегаргда Женевал тIехьагIа машара гIулакхи мехкашта юкъера кхохкаденна гIулакхаш мелдалари дерригa а малхбуден пачахьалкхений позицещца, къаьстта США-и Англени, Францени позицещца дувзаденна, дар аьнна. Амма цу паччахьалкхений гIулакхаш бахьан долаш тIеххьарча шин шера адамашта дукххаза а дерригача дунен тIа тIом хьара кхерам тессар. Алжире Францес хьоабаь тIом, Англии, Францин, Израили Египетах къиза латар, Венгре хинна контрреволюционни мятеж кийчъяр а гIоттаяр а, Йеменеи Оманеи Англес леладаь тIема гIулакхаш, Юкъерчеи Юкъерчеи Малхбоален мехкий чухьарча гIулакхашта юкъегIортара духьал кхелла кхоллар хинна дIаэтта Йордане хинна гIулакхаш, ший лоIамах йолча пачхаьалкхенна Сирен баь политически а тIема а низ Iоткъам и. кх. д. а. иштта цIи йола «Даллеса — Эйзенхауэра доктрина» США-с кхайкаяр — цу дерригача агресивни гIулакхашта бехке яр Советски Союз яц.

Иштта да бакъдараш, хIаьта цу бакъдарашта тIера вала йиш а яц.

Тха бокъо яц тIеххьарча хана дунен тIа кердача тIема кхерам гучабаьнналга ложкъаде. Оаха дувцар ший лоIамах йолча пачахьалкхенца — Сирийски республикаца — провокацейи, кхерамеи, шантажеи кампани лелаяр да.

Хьога ала безам бар са, господин Рестон: нагахьа санна агрессивни низаш юха ца соце, цIенхоштта дола гIулакхаш хила мег. Хьона ха деза, господина Даллеса а американски правительствон кхыболча кулгалхоша а вахийта Юххерчеи Юкъерчеи Малхбоален районе дукха ха йоацаш Гендерсон хилар. Из хиннав кхыча мехкашка санна Турце а. Ховш да малагIа гIулакхаш дар Гендерсон кхоачашде гIийртараш — из гIертар Iарбий мехкаш Сирех латар вIашагIдолла. Амма хIанз, Гендерсона а кхыболча кулгалхошта а Iарбий мехкий адамаш Сирех латаргдоацалга гуча ма даьлла а, империалистий теркам Турцена тIа сецаб, Сиреца агрессивни тIом Турцега хьоабайтара духьа. Турецки правительствос ший эскар сирийски доазон тIа доаладаьд, хIаьта цу доазон тIа эскар тIаккхувлар дIахохьош а я.

Американски кулгалдеча гIозараша низагIа тетт Турци цу кхерамеча наькъа тIа, цар дIадех Турцес США-на езаш йоаца Сирен правительство йохаяр, Сире США-н мутIахьа йола правительство, Iарбий мехкаш США-н империалистий лаьш хургдола политика лелаергйола правительство оттаяра духьа. Боккъонца-м из колониальни лаьйл латталга хургдар кхыча формех дале а. Доал деш хургьяр французски е английски империализм йоацаш, ший къизал кIезигагIа йоаца американски империализм я.

Из да США-н империалисташта дезар, цудухьа вар цу районе иштта чIоагIа къахьегаш Гендерсон а.

Цу гIулакхо кхы а тешаву, империалистически низаш мохк дIалувцарах йола шоай уйлаш чаккхъяхара духьа моллагIа а зене дола гIулакхаш леладе кийча долга. США-н цхьаболча пачхаьалкхен кулгалхоша дуккхаза а шоай къамаьлаш дола а ду, юха а социйт адамашта машари салоIами бехаш долча даьлага кхайкарца. Наха хьалхашка шоай къамаьлашца дувцар цаI долаш, кхыдола гIулакхаш леладу цар. Ма сийдоацча доах цар шоаш леладу гIулакхаш!

Политически гIулакхаш кIезига довзаш болча наха хьалхашка коммунисташ бIехьбе гIерташ дукххача буржуазни деятелаша комунисташ даьла воаца нах ба оал. Тхо, коммунисташ, атеисташ да, наха юкъерча гIулакхашка диллача, эгара цIенча дег тIара уж дика лелар, керттера лоархIаш а да. Тхо, наха эгара дигагIа мел дар де гIерташ да. Коммуниста ше ираз долаш лоархI, ше наьха ираз Iалашдича. Шоаш лелабеча балха гIо дарна даьлага а кхайкаш, буржуазни мехкашкарча цхьаболча кулгалдеча деятелаша дукхагIа йолча хана наха дикадар хилар керттера лоархIаш дац шоай балхаш.

Пайда боалаш гIулакх хургдар, Гарггарча а Юкъерча а Малхбоалехьа водаш Гендерсона Даллеса тIадилла гIулакх довза американски сенат хьежача. Из дарца машар чIоагIбарна дика гIулакх дергда. Даллеса Гендерсона тIадиллачох а цо цига леладаьчох а дуккха хоамаш печата тIа арадаьннад. Бокъонца къайла даха йиш йолаш хIама мича хул. КъайлагIа леладу гIулакх цхьа ха яллалца мара къала хилац, из ха яьлча дукх-дукхагIа наха дIахов из. Аз Хьога дувцар бакъду американски Iаьдало Гарггарча а Юкъерча а Малхбоалехьа леладеча гIулакхаша.

Даллесеи Гендерсонеи леладеча гIулакхий тIехьале йийцача, тIом болабе агта да, цхьабакъда хала да из йистебаккха. Нагахьа санна Турцес Сирена духьала тIом болабой тIехьале цIенхоштта во хургъя, Турцена шийна а тIехьа. Цу сийгахь тIема йоккха цIи яла мег.

Оаха тхоай оагIонгахьара демел дезар ду, хIанз лелача гIулакхаша тIом болабарна тIавугарвоацаш. Кхетадеш да, гIулакх тесса тха дита йиш ца хилар, хIана аьлча Юкъера Малхбоале Советски Союзанна геттара юхе я, хIаьта Турци тха лоалахо а я, тхоца дIаьхха доазув долаш а я. Тха безам бар уйла ца еш, авантюристски гIа баккхарах турецки правительство лорае, хIана аьлча цу из кIоаргга тIема юкъе а югаргъя, цу юкъера яла цунна хала а хургда.

ТIом хилар дукхагIа дезача США-н кулгалдеча гIозараша, кхыча тайпара массадола хIама ду цу районе тIом гIоттабе гIерташ, хIаьта из Англереи францерен цу тайпара гIозараш раьза доацаш а дац. Ховш ма дий, дIадахача шера Англени, францени, Израилеи правительствоша США правительствоса иштта да ца оалаш Египтана духьала тIом ца болабаьлга. Бакъда, США доал деш дола гIозараш шоашта ца ховш из хилар аьнна хетийта-м гIертар. Цхьабакъда, дунен тIа цхьаккха а цIенхоштта цох тешa-м тешац.

ХIанз берриганешта а къаьгга гуш да «Даллесеи — Эйзенхауреи доктрина» фуй, «вакуум» хьалйизар фуд. Из США-с яхар кхоачаш ца дерашта духьалара тIом ба.

Гарггарчеи Юкъерчеи Малхбоале тIема низаш доаладелга сийлахь-йоккхача державаша дIадаккхаро дунен цу районе кхохкаденна латта гIулакхаш кIаьддара лоархIаме гIодергдар аьнна лоархI оаха.

Машара гIулакха цхьаккха а дика хIама дергдоаца тIема герзаш дарна лоаттоеча яхьа духьала да тхо. Цунца дийза герзашца кийчдалара гIулакха хьакъехьа массехк дош ала безам ба са.

Из гIулакх массаза а, дунен мехкашта юкъерча лоархIамегIа долча гIулакхех цаI лаьрхIад оаха, хIана аьлча, из кхоачашдича пачхаьалкхенашта юкъера гIулакхаш машара наькъ тIа гIоргда е тIема наькъ тIа гIоргда цо хьахьокхаш хиларах. Керда тIом болабара кхерам дIабоаккхаши пачхаьалкхенашта юкъера гIулакхаш машареи вIаший довзаши дегIадар Iалашдеши тIема герзаца кийчдалара гIулакх къоастаделга данза дарглоацаш лоархI Советски правительствос. Из кхоачашдеш къоастадарна Советски Союза цкъа санна дуккхаза а дерригa чулоацаш ший инициативах цу гIулакхий хьакъехьа предложенеш йоалаяьй.

Ца тоам хулеа, хIанзолца хьаенача хана малхбузен державаша герзашца кийчвалара гIулакх къоастадарна бокъонца безам хилар хьагойтац, хIаьта атомнии водороднии герза хьакъехьа цар духхьал хьайоах, из ца леладайтара шоаш раьза боацилга. Советски Союз хьашт долчча минота кийча я из герз ца леладайтарна барт беш кулг язде, цхьабакъда, машар безача халкъаша хьал а лоацаш оаха тIехьехарах хIама оалаш яц «Малхбузен дуне» аьнна цIи йоаккхача керте латта державаш.

Герз леладар дIададкхарна вай шин мехкани еррригача сийлахь-йоккхача державаштеи юкъе барт бар чIоагIа раьза хиларца дIаховргдар дунен масса миIангашкарча простой наха, пачхаьалкхенашта юкъера гIулакхаш шерра леладарна дерригa мехкаш а халкъаш а чIоагIа машар болаш дахара никъ хьабелларгбар.

Дж. Рестон. Iа аьннача тайпара, Даллеса Гендерсона де дезаш тIадиллараи хьалкъехьа, са хатта безам бар, хой хьох Советски правительствона цар фу йоах, хIаьта Iа хIанз дийцача тайпара а дий хьоах из?

Н. С. Хрущев. Г-н Даллесага хатта Iа. Ше къамаьл деш каст-кастта даьла вувцаш хул из, хIаьта цоах дув а биа Гендерсона ше тIадиллар фу дар аьнна бакъдар хьадувца деза цо. Нагахьа санна из бокъонца даьлах тешаш а вале, къаьра дув биар ший хила безам а беце цо бакъдергда ше уж гIулакхаш цунна тIадехка хилар.

Дж. Рестон. Из иштта дале со чIоагIа цецваьнна ва. Ер бакъдар дага лаца безам бар са: Вест-Пойнт яхача тIема академи ше къона волаш дешаводача хана Эйзенхауэр вахар пацифисташ болча ший даьнанеи вахийта безам боацашехь а. Iадика ювцаш нанас библи тIера доаладаь аьлар цунга: «Iур хьанийцар, туро хIалаквергва». Со чIоагIа тешаш ва дунен тIа мел долча хIамал чIоагIагIа Эйзенхауэра тIом ца хулга дезалга. Дукха ха йоацаш США сенате массанел а дукхагIа Эйзенхауэр вовзача сагаца къамаьл даьдар аз. Аз хьаттар цунга: массанел а дукхагIа фу деза Эйзенхауэра, 1961 шера ший президента бокъонаш чаккхйоалаш фу кхоачашде безам болаш ва из? ХIаьта цо саго сога жоп делар, Эйзенхауэра дезар, герзашца кийчвалар дIадаккхарца доладаь а Советски Союзаца машара барт бар мара кхы хIама дац. Со дерригача дегачура тешаш ва из иштта хиларах, хIаьта цудухьа Хьа дешаш мишта кхетадергда а хац сона.

Н. С. Хрущев. Со Iа яхачоа раьза ва, деш дола къамаьл цIенхошта хIамаш дувцаш хиларца. Цхьабакъда, аз тешам лу Хьона из иштта хилара. Бакъдараша тешавеш хьахойт из. США доал деча гIозараша кхы дувца хIама доацаш Сирена духьала йоах Турци. Турцес ший низаш сирийски доазангахьа тIагулду. Кхы меттел Советски Союзацарча доазон цхьадола доакъош ха доацаш а дут цар. Цхьабакъда, хьашгдоацар да цо дер.

Нагахь санна сенате Эйзенхауэра гаргга волаш саг Хьай вале, цунга гIолла президент Эйзенхауэрага хIана алац хьох Iа, ший дика уйлаш цо кхоачашъе езилга а ший кара болча Iаьдала низаца дунен тIа айдаь, дунен тIа кердa тIом хьоабе кийча дола бIехьа кулг юха соцаде дезалга а. Ай, Эйзенхауэра из дерригa а хама дези, хIана аьлча Даллеса цхьаккха а хIама де йиш яц президент раьза ца хилче. ЦIенча дег тIара тхоцара цхьа барт безаш хала мег г-н Эйзенхауэр, цхьабакъда цхьайолча хана масса долча а хIаманна ше яхар де кийча болча ший сателлиташца санна тхоца гIулакх леладе гIерт из. Тхоца иштта гIулакх леладе мегаргдац. Тхо мехка хьашташ а дунен хьашташ а лархIа деза.

Тхона къаьстта оелгалдаьнна хьашт долаш ера мадий аьнна гIулакх дац дунен цхьаккха а районе. Уж таипа хьашт долаш гIулакхаш Египте а Сире а, Iарбий мехкашка а дац тха, хIаьта царгара цхьаккха хIама дезаш а дац тхо. Тхога тхой мехкадаьтта, ялат, руда да, хIаьта из дерригa а Iарбий мехкашка долчул дукхагIа а да. Цу мехкашцарча гIулакхий политика цар чурча гIулакхашта юкъе гIертаргдоацаш чIоагIъенна я тха. США-ах лаьца аьлча цар дIайолаяьй «Даллеса-Эйзенхауэра» доктрина, йоаца вакуум увттаю. Цхьаннахьа а, дунен цхьаккха а миIанге йоацаш ма йий из. Массанахьа а шоай къахьегаши машаре вахар леладеши боахкаш нах ба.

Аз дувцар, дега дезаргдола бакъдараш дац. ХIаьта а уж дувцанза а харцахьа лархIанза а валац со. Из г-н Даллесан а Эйзенхауэра а дезарг-м дац, хIаьта а сайх дог кхардаш ле магац сона. Турцес Сирена духьала тIом кичбелга бакъда. Цу кхерамеча наькъ тIа Турци теттараш США-на кулгалду цхьабола деятелаш ба. Наха дIаха деза из. Со теш оаха дувцачох хьо кхетарг хиларах. США цу района гаьна ма-йий, хIаьта тхо лоалаха да. Нагахьа санна цига йоккха топаш етта йолалой юха саца хала хургда. Автоматашкареи йоккхийча топашкареи гIулакх ракеташка дала мег, из хилча тIехьале во хургъя.

Дж. Рестон. Аз чIоагIа лоархIцIенача дегтIара Iа сайца къамаьл дар, цу Iа даьча кхамаьлий йизза отчет а лургъя аз, бакъда, Сири ювцаш Iа даьча къамаьлаша цец ваьккхав со. Со шек вац са пачахьалкхе ший союзникашта духьалкхе хиларах, уж Юххерча Малхбоален районе чубаьржача хана хала дар из де, дале а США-с дир из. Цу гIулакхах Iа къамаьл даьдале а, сона хет Англеи Францеи дIаяхача хана Iехайча мо. ХIанз вай дерригаш а цу ушал тIа нийсденнад. Оаш тхо бехке ду, оаха шу ду. Массанел а тамашийна да, вай воашта юкъе цхьа барт ца бар а моллагIча цхьан барта тIа ца сацар а.

(ДIахододар 3-ча оагIон тIа да).

„Нью-Йорк Таймс“ яхача американски газета кертерча дипломатически корреспондента Дж. Рестона хаттараашта

Н. С. Хрущева денна жопаш

(Юхедисар, хьалхарчунга 2-ча оагIон тIа хьажа).

Н. С. Хрущев. Аз хьогар дех, аз деш дола къамаьл дIаяздар а, шоай нахага из дIадувцар а. Вай политически наькъаш тайп-тайпара дале, тхо теш, дунен тIа машар дIабахьар гIулакха вайга цхьа барт буларг хиларах. Тхо тIема духьал а, машарца дахара тIехьа а да. Хьона гургда, соца даь къамаьл Оаш арадаьккхачул тIехьагIа, хургдар. Сох хабар дувцаргда, харцвергва, нах тебе а цар уйлаш хувца гIерташ ва яхаш. Нагахь кийчбеш латта тIом юхатохара цо гIо дой, со цу гIулакха раьза хургва.

ЙоагIаргъя цу гIулакхех дола бакъдараш къайлалаттаргдоацаш ха, хIаьта американски общественноста дерригa ховргда. Хьона са дешаш дага а дохаргда, уж бакъ хиларах тешарг а ва.

Дж. Рестон. Дий из Советски Союза оагIонгахьара Сире цхьаккха а провокаций хиннаяц, Советски Союзо Сирена герз а лоаттадаьдац яхилга?

Н. С. Хрущев. Советски оагIонгахьара Сире цхьаккха а провокаци хиннаяц. Цхьаккха советски салте вац Сире, цига я технически экспертий группа шийца а йолаш экономически делегаци. Посольствам штат йоацар, кхыбола советски гражданаш бац Сире. Оаха къайле яц, ший мохк лорабарна Сирега цхьадола герз дохкарах. Тхона хаций США — дуккхача паччахьалкхенашта герз лоаттаделга? Дуккха Iарбий, аз бувцараш эггара хьалха Iарбий мехкий кулгалхой ба, геттар гаьна ба коммунистически идеяшта. Египте, масала, дуккха коммунисташ набахта боахкабу. Iарбий мехкий кулгалхой националисташ ба, уж колониальни рабстван духьала а шоай политически экономически мукъале чIоагIъяра тIехьа а ба. Оаха лоччкъадац тхой дог-безам шоай мукъале бахьан долаш къовсам лоаттабеча къамашкахьа хилар, тхо кийча да царна гIо де. Цу тIа оаха, кхыйола уйлаш датахь йоацаш, лерхIаш да цхьа хIама — адамаш колониальни зависимостах мукъадахара. Тхона хов коммунизм гебагIаца керта чуйолла йиш йоацилга, пулеметаца дIадахийта йишъяц идейш. Паччахьа Россе собране а, къамаьл де, шийна хетар язде йиш хиннаяц. Дале а, паччахьа Iаьдал, Марксизман-Ленинизман идеяш адамий кортошка дувшаргI, революцес дIадаьккхар.

ХIанз йохаш латт колониализман система. США-н кулгалхой из процесс соцае гIерт, шоай кортмукъале бахьан долаш къовсам лоаттабеча къамашта духьал яьннача дунен юкъерча жандарма роль ловзаю. Бакъда, царна лац шоай кулгашца тIом бе, из сов къаьгга белгала хургдар. Цу духьа США-с кхыйола паччахьалкхенаш хьалхайоах. Ужжамо дола бIеха гIулакхаш «коммунизмах бола кхерам» яхача дешилгашца къайладоах цар. Дале а оаха Насер хьаллоац. Тхо дахкац цох коммунист ве из а валлац тхох националисташ де. Из да паччахьаш барттайна бахабезалга, национальни суверенитет лархIа езилга, цаI шоаллагIчун гIулакха юкъе гIерта йиш йоацилга.

Юкъерчеи Юхерчеи малхбоален проблемай хьакъехьа аьлча, оаха дукха ха йоацаш цу гIулакха письмо дахьийтад США-геи, Англегеи, Францегеи. ВIаший барт а баь, цу районе тIом хургбоацаш гIулакх оттаде безам ба тха. ХьалхагIа дIаяхача хана оаха аьннадар цу районерча мехкашка герз дохкаргдоацаш соцам бар вIаштIехьадаккха. Бакъда, Малхбузерча паччахьалкхенаша из предложени дIаэцанзар. Тха масса мехкашца машарца даха безам ба, масса хана цхьа барт бар гIулакх дувца безам барашца вIашагIкхета раьза а да. Тхо теша а теш иззамо барт берг хиларах. Нагахь санна вож оагIув хIанзехьа барт-цхьоагIо бе раьза еце, сабар а даь, хьежа веза.

Дж. Рестон. Женевал тIехьагIа яьча переговораша цхьаккха хIама къоаста ца дарах господин Хрущевна хетачох шин мехка юкъе переговораш хиларна тешам болийташ цхьаккха керда хIамадий-теш?

Н. С. Хрущев. ХIанз, моллагIча а хIаман кхетам болча сага къаьгга гуш да герза низаца дунен юкъера гIулакхаш къоастаде йиш ца хилари цу гIулакха цхьа никъ — (машара переговори никъ) переговорашка дакъа мел лоацарий хьашташка а хьожаш, нийсача бокъонца, пайдане долча тайпара машара переговорий никъ мара ца хилар. Советски Союз дунен юкъера гIулакхаш къоастадарна духхьал цу тайпарча наькъа тIехьа латт.

Нагахь санна масса паччахьалкхенаша, тIема а экономически а доккха хьалаш дола США-и СССР-и эггара хьалха цIенхоштта, вIаший барта болаш, дIа-юха дувцар кхета а деш, паччахьалкхенашта юкъера кхохкам айбеш а юкъе чIоатIа тешам оттабарна новкъарло еш а дола дунен юкъера гIулакхаш дувцаре а, уж къостадоре а, дерригача дунен тIа, къаьстта белгалду аз, масса мехкашта а, масса къамашта машар оттабарах бола тешам лакхлургбар. Адамашта машар беза, масса паччахьалкхений правительствой декхар да цу гIулакхага хьажа а, дунен адамашта юкъе бокъонца машари барттайна гIулакхаши оттаде а.

Цунца дийза са безам бар советско - американски гIулакхах масехк дош ала. Вай паччахьалкхений позицеш дунен юкъера гIулакхаш тоадарнеи цу гIулакхий кхохкам совбаккхарнеи лоархIамера Iоткъам бе йишъйолаш я. Нагахь санна СССР-ей, США-си, кхыйолча йоккхийча державийи из де безам хуле, царга дуларгда дунен тIа дуккхача шерашка чIоагIа машар оттабар.

Дунен шоллагIа тIом болча хана Советски Союзи Американ ВIашагIкхийтта штаташи цхьана лийтар агрессорашта духьал, Хатта тарлу: хIанз магац вайна тIом ца хилийта? Вайга из дуларг а да, де а деза. Оаха цкъа мо дуккхазза а ла а дийгIад, деша а дийшад Американ паччахьалкхен кулгалхой машар отто беза яха къамаьлаш. Бакъда, США каст-каста ладувгIа йиш я машаргахьа эза хIама доацаш, официальни наха деча къамаьлашка. Тхона, Советски наха, ховш дац, мичахьа ба американски правительствон официальни никъ, бувций хьох из хьалхарча а шоллагIча а къамаьл дераша, иззамо ховш дац, американски правительствон кулгалхоша дувцачуннеи цар лелача гIулакхаштеи юкъе юкъ хилар а. Тхона ховш дац, машар бувцача хана моллагIа герзи атомнии водороднии герзи дIадаккхара духьал хилар, цу герзашца тIом барах дола соцамаш дар, хIана шерлу хаддданза кхыча паччахьалкхенашта гонахьа тIема базаш, хIанад американски тIема низий лоархIамера дакъа кхыча мехкий территоре тIа. Дунен сатем селла боабеш йола планаши доктринаши хьалха хIана йоах. Советски халкъ тешаш да, США арахьарча политикан никъ хьехаш болча деятелаша Советски Союзаца машарца баха безилга юххера а кхетадерг хиларах, хIаьта тIаккха емерикански, халкъа низаш дерригача адамий машар а кхерамзе а лорадарна тIадохийтаргда.

Ший машаре политикана мутIахьа хиларца ший оагIонгахьара Советски Союзо дIахохьоргба дунен мехкашта юкъера кхохкаденна латта гIулакхаш кIаьддара, дерригача мехкашца, эггара хьалха ВIашагIкхийттача Штаташца, леладу гIулакхаш тоадара никъ, хIана аьлча хIанз США-цара гIулакхаш дика лел ала йиш ца хиларца. Тхо тIагIертта уйла ярца безам болаш да СССР-ан США-неи юкъера гIулакхаш тоаде советскии американскии халкъаша цхьана беш бола болхи вIаший довзари масса а оагIонгахьара дегаIдоаладе, тешаш хургда вай дукха ха ялалехьа йолалургйола контакташ дегIаяра советско - американски переговораш конструктивни хург хиларах. Советски оагIонга диллача, оаха тхой дерригa низаш тIадохийтаргда вай паччахьалкхений вахара масса а оагIонгахьара вIаший леладу гIулакхаш дIахо кхы а шерагIа лелара наькъ тIа дахарна.

Дж. Рестон. Аз цIенача дегчура баркал оал хьона са хаттараашта жоп луш Iа сел ха йоаяра. Са кхы а хатта безам бар, мала ва ВIашагIкхийттача Штаташца вIаший лелача контактех хургйола переговораш е Советски Союзо уполномочить даь. Вай паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш шерагIа Iа дувцаш, дага йий хьох Хьона Женевски совешани, СССР-ай США-неи юкъерча эггара лакхера совещани хилалехьа хиннараш санна конкретни программа е технически дискусси елга?

Н. С. Хрущев. Со отпуске хинна хиларах бокъонца из гIулакх ца довзаш хила мег со. ХIаьта а, сона ховчох, США-с конкретни предложенеш хьаеннай. Оаха лоархI перговораш кхы а шерагIча ларда тIа лелае мегаргъяр аьнна, хIаьта а хIанзарчоа дукха доаца гIулакхаш мара дувцаргдац цига. Переговораш ергъяр мала ва аьнна яь решенеи яц, хIаьта юххе дахча американций викалий рангашка хьежжа хургда из. Тхо кийча да цу гIулакхий а кхыча гIулакхий а хьакъехь а хьашт долча вокххача викалашца переговораш е, цар нах тешшаме наб е йиш хиларга цар вуге. ХIаьта, хозахета ма ча оал наха дерригача къамий меттал Iобувшаш: «Бийса даькъала хийла», хIаьта Iурра оал: «Iуйра дика хайла» хIаьта нах бокъонца тешаме наб е йиш хургйолаш дола хьалаш хьаде вай.

Из де цхьа хIама мара эшац — исторически хинна даьнна хIама бакъдар мара, из да, СССР ше социалистически паччахьалкхе а йолаш йолга бакъдар, Китай ше социалистически паччахьалкхе а йолаш йолга бакъдар, кхыйола социалистически паччахьалкхенаш а йолаш хилар бакъда. Уж паччахьалкхенаш шоай халкъий лоIаманга а дезарашка а хьежжа дегIайоагIаш хилар бакъда деза, цар гIулакхашта юкъе гIерталга дIадаккха а деза. Оаха тхоай оагIарахьар бакъду США, Англии, Франци, кхыяраш а санна йола капиталистически паччахьалкхенаш йолаш хилар, цу мехкий общественни лоаттама дош—халкъий шоай чура гIулакх да.

Оаха лерхI къоастаданза латта дешаш тIемаца доацаш, переговорий накъкъаца къоастадар хиланза даргдоацаш да аьнна. Нагахь санна уж дешаш ханна къоасталуш деце, саббарагIа, къоастадеш-къоастадеш къоастаде деза. Тхона хетачох, нагахь санна США кийча хуле цхьан бартах къоасталургдоацаш дош дац. ТIом боацаш, машарца дахалга — из я вай шаккхаш а даха йиш хилара лард. Нагахь санна из оаш бакъдой, шоай политика оаш социалистически паччахьалкхенашка чурча социалистически лоаттам бохабе тарлургда аьнна шоана хетача цу паччахьалкхенашта чухьарча низех оагIув бетташ а ца лоаттайой, тIаккха атта хургда дерригa къоастаданза мел дола дешаш къоастаде.

Со кийча хилар Хьо тIаэца, Хьо тIаэцарца вай мехкашта юкъе вай войла вIаший кхетадарна новкъостал хилар дезаш. Нагахь санна вай ду къамаьл цунна гIо деш хуле, со гIадгIоргва. Нагахь санна из иштта ца хуле, сона цох халахетар хургда.

Вай шин мехкашта юкъерча бувзамех дувцаш, кхы цхьаькха бакъдолчох дар а дагадохийт аз. Ший цхьан пресс-конференце цхьан корреспондента Маршал Жукови США эскара министри вIашагIкхета тарлургхиларах хьттача, США-н президента Д. Эйзенхауэра аьлар, иштта долча вIашагIкхетарах пайда боацаш дувца хIама дац са аьнна. Президент Эйзенхауэра аьнначох тхо тийшар. Г-н Эйзенхауреи маршал Жуковси долча гIулакха теркам тIа а бахийта, вай мехкашта юкъе юкъамоттиг тоаялар дезаш, президента аьннача дешай мах а баь, оаха лийрхIадар маршал Жуков США вахийта мегаргва аьнна. Из де дагахь США-ча тхоай посола тIа диллададар оаха из г-на Даллес волча вахар а, президента аьннар миштa кхетаде дезаш да хар а. Даллеса тха посолага аьннад Эйзенхауэра дешаш Советски Союзе харцахьа кхеттадаь а хиннад, хIаьта президент Эйзенхауэр цу дешашца хоадам боллаш предложенеш йолаш а хиннавац аьнна. Цу гIулакхо чIоагIа цатоам бир. Тхо доаккхал деш да тхоай паччахьалкхенах, тхоай халкъах, тхо цхьаккханахьа хьоашалгIа даха тIагIерташ дац. Из кхетадеш да, хьалхагIа вIашагIкхеталга а дийце, тIаккха наIараш дIакъувлаш хилча дезац тхона. Бехктокхаме бола паччахьакхен деятелаш шоай деша даьй хила декхарийла ба.

Дж. Рестон. Сона дика дага доагIа Эйзенхауэра дешаш, со цу хана пресс-конференце вар. Тхо США цецдаьннадар, уж дешаш аьнначул тIехьагIа Советски Союзо цхьаккха хIама ца дарах.

Н. С. Хрущев. Аз дийшар американски газеташ тIа оаха жоп деннадац яхаш, из бакъдац. Госдепартаменто американски халкъах ложкъадир тхо цу дешаца хьаштдолаш хилар. Со кийча ва Паччахьалкхен департамента позици Хьона йовзаргйола майоаггIара справка Хьона яла. Хила тарлургда цунца аз дипломатически этика йохаяр, цхьабакъда из хатар дац, нагахь санна машара гIулакха из пайдане хуле.

Дж. Рестон. Тхо чIоагIа баркал оалаш хургда цу морча справках, оаха тхоай газета тIа пайда а эцаргба цох.

Дм. Рестона баркал оал Н. С. Хрущевна шийца къамаьл дарах.

(Къамаьл дIаяздаьд В. СУХОДРЕВС).

Коммунисташа производстве лелаю хьалхле

Партен XX съезда решенеши ССКП ЦК пленумий соцамаши кхоачашдеш, Грозненски района къахьегамхоша колхозни совхозни производстве а промышленни предприятей балха а дикка толамаш даьхад.

Октябра 40-ча шера сийна лаьца тIалоацамаш кхоачашдара къовсам лоаттабеш, юрта боахама къахьегамхоша ханал хьалха, 11-ча июле, кхоачашъяьй паччахьалкхен ялат дIадалара план, тIехкхоачашъяьй тханеи фуийи план, хIаьта колхозаша паччахьалкхен шура дIаялара а йохкара а шера йоагIа план а кхоачашъяьй.

Укх шера хIара гектара тIара 12,5 ц. буртига ялат даьккхар колхозашеи совхозашеи. Ийс бетта хIара бетташ болча Iаттагара колхозашка 310 кг, хIаьта совхозашка 74 кг, соаххка укх ханнарчул дукхагIа яьккхай шура, 1-ча октябре лаьрхIача соахка укх ханнарчул дукхагIа деннад паччахьалкхенна дулх 5002 ц. е 42 проц. шура 17.933 ц. е 30 проц., фуаш 1851 эзар е 72 проц., тха 260 ц.

«Правобережное» яхача нефтеуправленес 9 бетта йоагIа план 100,1 проц., хIаьта карьерни боахама управленес 105 проц. кхоачашъяьй.

Уж дерригa гIулакхаш чакхдахара лоархIаме дола дакъа района коммунисташ производстван кертерча моттигашка хиларо дIалаьцад. Учете латтача 760 коммунистех духхьала производстве болх беш 381 коммунист е 50 проц. ва.

ССКП райкомо кертерча гIулакхех лерхI коммусташа производстве лелаю хьалхле лакхъяккхар. Цу хьакъехьа дола дешаш дийцар партен райкома бюрон заседанешка, семинарашка, партийни организацей секретарий совешанешка, хьалхарча партийни организацей бюрой заседанешка.

Первични партийни организацей балхо хьахьийкхача бесса боахаман толамаш айхха коммунистий балхаца дувзаденна да. Дуккха моттигаш я эггара бехктокхамегIа дола декхараш коммунисташа кхоачашдаь.

Иштта, хьокхаме болх бу Ермоловски оалхазарий совхоза коммунистий 60 проц. производстве болх беш йолча партийни организацес. Цу партийни организацес (секретарь новкъ. Ромашков) къахьегарах совхозе тIехьабисаь хинна дулх кийчдара болх лоархIаме айбаьб, хIаьта кхыдола балхаш а тоадаьд.

Грозненски № 15 йолча шуран совхоза партийни организацес хан-ханнахьа дIаккхетабу коммунисташ совхоза хьалхашка латтача декхарех, цар аьнначунга, хьехамашка ла а дувгI. Производствон керттера дешаш партийни собранешка дувц. Цу гIулакхо лакхадаьккхар юртбохаман коммунисташа хьалхле лелаяр. Дика болх беш ба коммунисташ: жа леладара балха мастер новкъ. Герасименко, комбайнер новкъ. Федоров. Иштта дика болх беш ба шоай мехка цIабаьхка нохчий-коммунисташ: н. н. Саламов Iабдурашид, Умалатов Джакпар. Новкъ. Саламов совхоза 2-ча отделенен управляющи ва. Цо ше кхо ца веш къехьег ше кулгалду боахам хьалха латтачарна нийсса оттабе гIерташ. Партийни организацес МТФ бригадирал вахийта новкъ. Имaлатов шура яккхар лакхдараи хьайбай гIишлонаш Iана кийчъяраи лоаттабеча къовсама кертте латт.

Староюртовски совхозе ялат чуэцача хана механизаторий болх вIашагIболлара гIулакх во лелар. Партбюроси совхоза дирекцеси тракторни бригада кулгалдар чIоагIдара духьа бригадира гIончел хьожавир коммунист новкъ. Домбаев Iабдурахьман. Ше цигача вахача хьалхарча деношка денз новкъ. Домбаев чIоагIа къахьегаш ва механизаторий болх тоабара, хIаьта из болх цо толаме дIа а хьо: тракторaш масса хана болх беш хул, трактористий дисциплина тоаеннай, берригa цар болх а тоабеннаб.

Совхозе дукха да нохчаши гIалгIаши хьалдеш дола цIенош. Шоашта цIенош хьалдечарна юкъе агитационни болх лелабу коммунисто новкъ. Омаров Эмес. Цо кулгал а деш, гIишлоний площадкашка арахецаш «Къахьегама листок» я, хIаьта «Вилы в бок» яха сатирически листок а я. Цу листокаша белгалбоах цIенош хьалдара болх дика лелабераш а во лелабераш а.

Иштта хьокхаме болх беш ба коммунисташ: н.н. Дагаев Iиса, Гадаев Ваха, и. кх. б.

Цхьабакъда, ССКП райкомо а цхьайолча хьалхарча партийни организацеша а боаггIача бесса баь бац производстверa коммунистий лоархIам лакхьабаккхара болх. Иштта 1-гIа май цIи йолча колхозе 45 коммунистех производстве болх беш 7 саг мара вац, хIаьта цхьабола коммунисташ геттара во гIулакхаш доахкаш а ба. Масала, коммунисташ н. н. Писков, Хрусталев, Спицын болх во беш, малар мелаш, къахьегама дисциплина йохаеш ба.

Цун тарра латт коммунисташцарча балха гIулакхаш Ермоловски элеваторе а.

Ермоловская яхача машиннаькъа станцен парторганизаци теркам беш яц коммунистий лоархIам лакхабаккхара.

Бакъда, дукхагIа йолча моттигашка вIаштIехьадаьннад партен райкомаи первични парторганизацештеи коммунисташ боаггIача бесса балхашка дIанийсбара болх толаме кхоачашбе, коммусташа производстве лелаю хьалхле лакхаяккха, хIаьта кхы дIахо а из болх толаме дIабахьара къахьега кийча а я.

ССКП Грозненски райкома оргтдела заведующи **Ф. ВАСИЛЬКОВ.**

„Ингушски“ совхоза 5-ча отделенера хьалхле лелаю болхлой

МагIалбикерча «Ингушски» совхоза 5-ча отделене дукха гIалгIай ба Казахстанереи Киргизереи цIабаьхкача хана денз совхозе болх беш.

Тракторни бригада хьалха оттадаь хинна бехктокхаме декхар — гурахь дIа дув ялаташ 10 балха дийнахь дIадийна даьхар тракторни бригадан бригадир волча новкъ. Саутиев Iаддал - Салама. Тракторист волча новкъ. Исаев Хьасана денна бола боарам 120—125 процент кхоачашбу.

ХьажкIаш чуэцаш КУ-2 яхача комбайнаца 2,5 гектар боарам болча 3,5 гектар хьажкIаш чуэц комбайнера Досхоев Султана.

Шоашка хьежа аьнна дIаденнача доаханга дика хьожаш балхах дукхагIа пайда эца гIерташ балхаш ду божабеттархоша: Хамхоева Розас, сентябрь бетта ше доал деча 14 Iаттагара 1961 килограмм шурий яьккхай цо. Ше беттача 12 Iаттагара 1639 килограмм шурий яьккхай, Арсамакова Дибас, 13 Iаттагара 1931 килограмм шурий яьккхай Хамхоева Лизас.

Иштта дика къахьегарца Октябрьски революцен 40 шу далара накъа болх «ингушски» совхоза 5-ча отделенен хьалхле лелаю болхлой.

С. ДОДОВ, отделенен бухгалтер.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцен 40 шу дизара сийна тIалаьца декхараш кхоачашде деза

КIезига ха мара йисаяц Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцен 40 шу дузаш дола ди тIакхача. Берригача совети мехкара а халкъий демократеш йолча мехкашкара а къахьегамхой социалистически яхьаца доккхий толамаш доахаш кийчлуш боахк цу сийдолча дезача денна сийдолаш накъа баха. Кхыча капиталистически мехкашкара къахьегамхой а шоай барт, цхьоагIо, низ вIашатIа а боллаш шоашта ма-могга кийчлуш боахк цу доккхача дезача ден сийде а, шоай низ, цхьоагIо бIарга йойта а, вай мехкарча къахьегамхоша санна шоай бокъо яккха а.

Вай берригача совети мехкара а царца Нохч-ГIалгIай АССР-ра а, дуккха а нонагIа йола фабрикаш, заводаш, совхозаш, колхозаш, МТС-аш кхыйола предприятеш, организацеш, учрежденеш Сийлахь-боккхача Октябра сийна социалистически яхьаца тIалаьца доккхий декхараш дикача толамашца тIехкхоачашдеш йоахк. Вай Нохч - ГIалгIай АССР-ра цхьайола районаш, промышленни а юртбоахама а предприятеш, царна керте латтача кулгалхоша бокъонца доал ца дар бахьан долаш шоай планаш а социалистически яхьаца тIалаьца декхараш а кхоачашдаь яланза я.

ТIехьа йисача районашца Назрановскии Первомайскии районаш а я. Цу районашкара совхозаш, колхозаш, хIанз а хьажкIаш, кортолаш чуийца; Iана тIехьа дув ялат дIадийна, доаханна а жена а Iана тIехьа бе безаш бола кхоачамбаь яьннаяц. Назрановски районерча Ворошилова цIерагIа йолча совхозо укх бетта 15-ча дийнахь хьажкIаш чуэцара план 43 проценти, Iана тIехьа дIаде дезача ялата 32 проценти мара кхоачашъяь яц. Цу районерча «Назрановски» совхозо октябрь бетта 15-ча дийнахь хьажкIаш чуэцара план 63 проценти, Iана тIехьа ялат дIадера план 25 проценти мара кхоачашъяь яц. Иштта во лел Первомайски районера гIулакхаш а. Цу районе 15-ча октябре хьажкIаш чуэцара план 15 процент мара яь яц кхоачаш.

Цу районашка хьажкIий комбайнаш ларттIа болхбеш яц. ХьажкIаш чуэца арабувлаш бола болхлой Iийрийна 9—10 сахьат даьлча кхай тIа дIаболх, сайрийна 4—5 сахьат даьлча чубоагIа, — балха дисциплина яц. Баьча балха бокъонца вIаштIехьа яьккха учет яц. Болх баьча наха доагIа ахча а ялат а ханнахьа нийсса дIалац. Совхозашка а колхозашка бола къахьегамхой берригаш а балха юкъе чуэзабац. Автомашинаш ерригаш а балха юкъе чу а эзаяц, цу машийни балха график а яц, цазза пхезза яха езача мете ужаш цкъа е шозза мара йолхац, вож ха шоай гIулакха харцахь ухаш йоаю. Цул совгIа чуийца хьажкIаш ерригаш а паччахьалкхен, совхозий, колхозий складашка а ца йоллхаш цхьаяраш харцахьа ух. Болх ши-шегIа хийцаб, доал ларттIа дац цу районашка.

ХIанза Сийлахь - йоккхача Октябрьски революцен 40 шу диза дукха ха йисаяц. Тоам бац Назрановскии Первомайскии районашкарча коммунисташта, комсомольцашта, советски а профсоюзий а активисташта, берригача цу районашка бахача къахьегамхошта Октябра 40 шу дизара сийна шоаш тIалаьца социалистически яхьа декхараш кхоачаш ца дар. Ужаш кхоачашде берригаш а орцагIа бовла беза. Холо йоацаш отто хургьяц яьхад. Кхыча, дикача районашкарча ССКП райкома, райисполкома, совхозий, колхозий, кхыча предприятей кертерча кулгалхоша ялат чуэцара а дIадера а болх сихбеннача хана ди а бийса а ца къовсаш, кхайтIа, ара бийсаш а йохаш кхоачашдаьд шоаш тIалаьца социалистически декхараш.

Районий, совхозий, колхозий кулгалхоша берригa а коммунисташ, комсомольцаш, активисташ ура а оттабаь берригa а района баха къахьегамхой балха юкъе чу а эза болх планаца, графикаца вIашагIа болла беза. Къахетам боацаш къовсам лоаттабе беза лодырашца, болх а ца беш базарах, лежкъорех баха гIертача моастагIашца, балха дисциплина йохаерашца. Кхай тIа, болх беча метте къахьегамхошта даар, салаIа моттиг, сакъердам, радио юллаш, концерт оттаеш, деша газеташ, книжкаш Iалашеш болх вIашагIа болла беза. Цигга, кхай тIа, къахьегамхоша болх беча метте, царца холо а отто а Iовшаш хила беза кулгалхой, болхлошта эшар фуд хьожаш, царна болх ларттIа вIашагIа болларца балха оаттоеш. Балха учет дика вIаштIехьа яккха еза, баьча балхах къахьегамхошта доагIар ханнахьа, дизза, нийса царга дIа а кхоачийташ. Къаьстта чIоагIа доалде деза автомошинашта, цар планаца, график йоха ца еш болхберг болаш, цоах балха йокха отто а хургья, лежкъор чухнахьа а даргда. Шоай балхагIа йисте яьннача совхозаша, колхозаша тIехьа йисачарна шоашта могаш дола социалистически новкъостал дергдолаш вIашагIа болла беза болх.

Холонех бIи ца къожабеш, безам а уйла а балхаца йолаш, района кулгалхой балха тIабирзача Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцен 40 шу далара сийна тIалаьца социалистически декхараш кхоачаш дулургда.

Дика болх бу кхо воша

Назрановски совхоза Альте-юртарча отделенен дукха доахани, жаи да. ХIанз укх сахьате отделенен ба 126 етт 1600 устагIа. Уж дерригa а доахани, жаи доажа а деш царна массе хана эшаш дола гIулакх дика деш, уж хьайбаш дика хьалкхедеш, шоай болх мишта бе беза ховш ба Албагачиева кхо ваша: Султан, Муса, Махьмад.

Цу кхаь вошас шоашта тIаийцад дерригa доахани, жаи зе доацаш Iангара даха, аьнна. Iана эшаш дола доакъар кийча долаш да хьайбашта. Доаханна жанна Iа даккха кхиш берригa шоай низ тIа а бахийта тоадеш ба отделенера къахьегамхой.

Цу кхаь вешийна чIоагIа новкъостал ду дукха хана денз жацеи доаханцеи болх лелабеш волча вокххагIча Iуно Колаева Тажудина, иштта Албагачиева Ахьмада.

Цу отделенен дерригa доахани, жаи леладеча Iуша, шоашта тIаийцад декхар, Сийлахь-йоккхача октябрьски социалистически революцен 40 шу дизара сийна, дерригa хьайбашта эшаш дола гIулакхаш октябрь бетта Iалашде, аьнна.

В. БОГАТЫРЕВ.

Сийлахь-боккхача Октябра сийна

ССКП Центральни комитето яьча постановленена жоп луш Сийлахь-боккхача Октября 40 шу дизара сийна гIалан Сталински района къахьегамхоша дика производственни коталонаш яьхай.

Района промышленни предприятеша ворхI бетта йола валовой продукцен план 101,4 процент кхоачашъяьй. Промышленни производство дахача шерал 10,9 процент лакхъяннай, хIаьта къахьегама производительность 15,1 процент лакхъяннай.

Болхлошеи, гIулакхерча нахеи, инженерно - технически болхлошеи Сийлахь - боккхача Октябра сийна социалистически декхараш тIаийцад: 1957 шера йоагIа план мехкдаьтта чакхдаккхар ханал хьалхагIа кхоачашъе, 40 эзар тонн бос болча мехкдаьттан продукташ а, 8.000 тонн самолеташта эшаш дола даьтта, 300 тонн парафина а луш. Товарни продукцех шийх дIабода мах 10 миллион сомага кхаччалца лохъяр а.

Шолжа-гIали тIарча химически завода болхлошеи, гIулакхерча нахеи 1957 шера валовой продукцен шера йоагIа производственни план 1 декабре кхоачашъе соцамбаьб. Сийлахь-боккхача Октябра сийна планал совгI 8 миллион сомага кхаччалца продукци лургйолаш декхараш тIаийцад цар.

Ацетонови завода коллективо шера йоагIа план ханал хьалха кхоачашъе соцамбир, 1957 шера планал совгI 4,5 миллион сома продукци а лургйолаш.

ИСАЕВ.

ЧIоагIбе Нохч-ГIалIгIай кхалнахага дешитара болх

Сийлахь-воккха адамий гени В. И. Ленин керте а волаш, турпалерча Коммунистически партес хьалхле а лелаеш, Советски халкъо дунен тIа эггар хьалхара-хьалха Социалистически паччахьалкхе хьаяьча вай мехка, адамий дIаьхача исторенчухь эггара нийсах долча Советски Iаьдало, дерригача вахарчухь маIача сага нийсса бокъо а енна дIаоттаяьй кхалсаг.

Дунен цхьанна а капиталистически мехка йоацача тайпара, йизза вахара бокъо я Советски кхалсага.

Эрсий империализм лаьттача хана, цхьаккха бокъо а йоацаш, цун Iодкъама кIал даьхкача дерригача къамий кхалнах Октябрьски революцес яьккхача шоай бокъонах бизза даьй ба хIанз шоай вахара лелара. Из сийдола йоккха бокъо Iалашъеча гIулаккхех цаI да дешар-йоазув.

Вай мехка Советски Iаьдал эттача 40 шера, Коммунистически парти даим а хиннай нахага дешийтарна Iалаьмате йоккха терко еш. ТIехьабиса хинна вай готан-мангала мохк еза-йоккхача индустрен паччахьалкхе а яь дIаоттабарах тарра, наха дешара а, вай мехка эшаш йола кадраш кийчъе а ладарло еш хиннаяц парти.

Паччахьа хана шоай дешар-йоазув доацаш хинна СССР-а деррига кагий а доккхий а къамаш шоай меттала дешар-йоазув долаш да хIанз. МаIача наха нийсса дешаш ба кхалнах а. ЛаьрхIа варгвац Советски Iаьдало дешарца кхебаь кхалнах: хьаькъалера йоазанхой, лораш, инженераш, Iилманхой, общественни-политически деятелаш иштта кхыбараш.

ХIара шерра миллиардашца лоархIам болаш ахча дIаухийт вай паччахьалкхено наьха дешара гIулакхашка, цу даькъе кхалнаьха а.

Из ишта дале а, дегаь хала да, кхалнахага дешийтара гIулакх нохчаштеи гIалгIаштеи юкъе эггара тIехьа латталга. Нохч-ГIалгIай дар мо зIамтача кхыча къамий дийша кхалнах бIаьннешцеи эзарнашцеи лоархIам беш хилча, нохч-гIалгIай дийша баьнна кхалнах иттанешца лархкIал а бац.

ХIанз вай дахача атомни заманчухь, цIаккха а адмий исторен чухь ца хиннача тайпара адамий иразерча вахарах зиза тохаш, йоккхий белгалонаш ювлача турпалерча заман чухь теркал ца деш дита йиш яц, кхалнахага ца дешийтар санна дола тIехьадиса гIулакх.

Артда вай, малагI да нохч-гIалгIай кхалнаха ца дешара бахьан. Е шоай деша безам боацаш бусал уж, е вахарчухь таро йоацаш (даа-дувха ца хиларах) деша вIаштIехьа ца доалаш бусал уж? Бакъдац, деша безам боацаш бус, аьлча. Дуккха а ювца йиш яр йиIига деша безам а болаш, из дасна нас деша ца йохийташ йита моттигаш.

ХIанз а дуккха нах ба вайнаха юкъе, маIача наьхачоа нийсса кхалнаьха бокъо хьал ца оттийташ. Цар кхетадац, е царна кхетаде лац вай Советски Социалистически мехка чухь, вахара бокъонга диллача, кхалсаган маIача саган юкъе эргало хила йиш йоацалга. Цар кхетаде деза, массе къамий а, массе адамий-маIача наьха а, кхалнаьха а цхьатарра нийсхо лоаттаеш йола революционни бокъо из хилар. Цар кхетаде деза из бокъо атта яьккха ца хилар. Вай мехка нийсхон бокъо йоаккхаш эзараш болча халкъан диках болча къонгий цIий Iодахалга. ХIаьта, вай нохчий-гIалгIай догмайра кIантий мел лийгаб цу бирсача тIем тIа, тахан вайга кхаьча вахара паргIато вайга кхачийтар духьа! Вай бокхийча нахах нагахь саг вац, вай халкъан Советий Iаьдал доккхаш, герз бе а доаллаш, цу къовсамах дакъа ца лоацаш. ХIаьта, зехьа а дейнадац цар Iомехкадаь цIий. Мукъале йоацаш, шоай дешар-йоазув кхы йола культура йоацаш хинна мукъадаьнна вай Даьхен къамаш: кагий а доккхий а, шоай вахар тоадеш-хоздеш, тIайоагIача тIехьен ираза а лард ехкаш хьадоагIа укх шовздкъа шера.

ЦIаккха а кхыча къамашта нийсса бокъо ца хинна вай нохч-гIалгIай зIамга къам, ший автономи а йолаш, ший мехка да а хинна, дIаэттар советий Iаьдало еннача бокъонах.

ТIахьарча хана, цхьацца болча къамий моастагIаша шоай хана лелабаьча тийшача балхо вай мохк бокъо йоацаш бохабар дувца эшаш дац. Из ховш да дерригача дуненна а. Цхьабакъда, ала дезаш да, тIехьарча шеращка нохч-гIалгIай къаман культура кхыча къамий культурашта нийсса дегIая йиш йоацаш хинналга.

Иштта белгалдаккха деза, тахан вай партеи правительствои, ССКП XX-ча съездо шоашта хьалхашка оттадаь сийлахь-доккхий декхараш бокъонца кхоачаш а деш, чIоагIа уйла тIаяхийта хилар, культ личность йолча хана лийнна харцахьара гIулакхаш цIендаь дIа а даьха, Ленински къамий политико ма яххара, вай паччахьалкхен вахар а лоаттам а тоадарна. Цу гIулакхах цаI да къоаршой, гIаьбартой, нохчий, гIалгIай ишта кхы къамий а, бокъо йоацаш йохаяь хинна, автономи юхаоттаяр.

Ленински къамий политика лелаеча коммунистически партеси советски Iаьдалои дерригача советски къамашта санна, юха а хьабиллаб нохч-гIалгIай халкъанна сийрдача кхоаненга — коммунизманга бода сийлахь-боккха никъ. Вай къаман историен чухь Iалаьмате боккха лоархIам болаш ха я тахан вай дахаш яр. Тахан вай республика юхаметтаоттаеш, чIоагIа доккхий а, цунга хьажжа хала а, кхоанарча тIехьено сийдеш дувцаргдолаш а да вайна хьалхашка латта декхараш. Иразе а даькъала а ва, цу декхарий лоархIам а беш, уж кхоачаш дарна, халонах бIа ца къажаш, тахан ший дерригача къаманца цу къовсама дакъа лоацаш вар.

Вайна хьалхашка латтача цу доккхийча декхарех цаI да вай кхалнахага дешийтар.

Ховш да, нохч-гIалгIай кхалнах укх сахьате дешара гIулакха вай мехка масса долча къамий кхалнахал тIехьа латтилга. Уж кхы къамий кхалнаха дешара гIулакха тIехьа кхебелга да, укх касттача шерашка, кхоачашданза даргдоаца вай сийлахь дарех цхьа декхар.

Ха дезаш да, хIанзолца вай мехка дешара гIулакх хIара саг ворхI шера дийша хила везаш хинна дале, хIанз правительствос оттадаьр итт шера дийша хила везаш хилар. ХIана аьлча, вай мехкара коммунизман гIулакхаш денгар-денга мелдоал тоадаларца а, чIоагIдаларца а, вай юртбоахама а промышленностан а балхаш Iалашдеш, чIоагIа дегIа йоагIаш латт техника: механизаци а, автоматизаци а.

Дешанза воа саги из техникеи вIаший тарлургдац.

Iалаьмате хала хургдар дешанза висача сага. Цудухьа цхьаккха а саг дешанза виса йиш яц.

Иштта ала дезаш да, кхалнах дешанза бола кьам цIаккхаза а культуран гIулакха кхы къамашца нийсдала йиш ца хилар.

Нохч-ГIалгIай кхалнахага ца дешийтара кертера бахьан да, бусалба динга диллача кхалсагага дешийтар хьарам да яхаш, цхьаболча вайнаха юкъе лела харц кхетам цу кхетама тIехьа а ваьнна, хабар дувцача сага хац, нагахь санна, нохч-гIалгIайчухь бусалба ди баьначул тIехьах, кхалнахага дешийта мегаргдац аьнна, моллагIча цхьан Iалам-наха аьнна дале, из вай заманчухь дувца эшаш ца хилар.

Цу Iалам наьха заманчухь таханарча вай заман хьал хиннадаларе цар а могоргдацар кхалнахага ца дешийтар. Цу ханарча набарах даьллача баьдеча дуненнеи, таханарча Iилмо сийрдадаьккхача, кьахьегамо хоздаьча дуненнеи юкъера яр деннеи бийсаннеи юкъера яр мо йоккха эргало я.

Тахан ала йиш яц: «Вай воррхIе даьй а дешарах баьхабац, вайна а эшац дешар», аьнна. Вай хана дешара декхар массанена а тIа латт, маIача наха а царна нийсса — кхалнаха а.

Iалаьмате нийса доацаш гIулакх да, деша ягIа йиIигаш хьалкхе ма елла а, де ца дезар дергда цар аьле, дешара уж хьа а яьхе цхьаболча даьшаноаноша уж цIагIа Iоховшаяр. Цу даьштеи ноаноштеи ха деза, шийх доккхийтарг-доацача кхалсаго, школе меттал, миччахьа яле а гIалат доккхийтарг ца хилар. ХIаьта, эздий доацар де безам бар, вай даьша яьххача бесса, тIоаргаца чу Iа йолле а во леларг хилар.

Дуккха моттигаш я 6—7 класс йисте ма яьккха а дешар юкьах а дуташ, даьша кхалбераш школера хьадаьха. Цу даьшеи ноаноошеи уйла яц, из дарах мел доккха зулам ду цар эггара хьалха шоай бера, тIаккха шоай къаманна, иштта ерригача советски обществанна а.

Из деча берий даьша харцахь кхетаду вай заман вахар а хьал а. Царна хет, кхувш доагIа кхал бер деша ахийтар эхь долаш мо. «Кхувш йоагIача йоаIаца масса духьа хул?» оал.

Цар кхетаде деза, нагахь цо ший сий лорадергдолча оамалах цар из кхейойя, школе деша ахарах йиIий сий доврг ца хилар.

Вай мехка, кхалсага тIагIолла тайпан а цIен а сий довш хинна во а, унзара а гIулакхаш, кхалсаг школе дешаш яьгIай аьнна хинна цхьаккха а моттиг яц. ХIаьта, цхьанне цхьа дар-доацар аргда яхаш, цох кхераш Iе йиш яц даьй ноаной шоай кхалберашка ца дешийташ.

Белгалдаккханза даргдац вай юрташка, колхозашка, совхозашка кхалнахага дешийтарах лаьца бола агитацени пропагандани болх Iалаьмате мела латташ хилари укх касттача хана из чIоагIбе безаш хилари.

Дерригача вай сийлахь-йоккхача Даьхен къамашта нийсса цIий Iо а мехкош даьккхача советий Iаьдало еннача бокъонех мабоаггIа пайда хьаэца беза вай зIамгача нохч-гIалгIай къамо. Экономикан а культуран а гIулакха воай республика укх касттача хана воай вошал долча лоаллахарча къамашта санна, дерригача къамашта а тIехьа кхее еза вай.

Коммунизм оттаярна дерригача советски адамашта, нийсса, нохч-гIалгIай кхалнахага а сийлахь дакъа лацийта, уж коммунистически идеех кхебарна, цахаддаш къовсам лоаттабе декхарийла я вай республикан еррига партийни а, советски а, кхы общественни а организацеш.

Из декхар долаш хила веза хIара нохчо-гIалгIа

К. ЧАХКИЕВ.

М. Тумгоев

Даьхе!

Хьона гаьна со хиларах
Дог са хьоца мара дац,
Къийваларах, гIелваларах
Хьоцар къаста сона лац.
Хьоцар къаста веза аьлча
Со лергашта къора верз.
Хьа доазонал ара ваьлча
Оаз ца йоагIаш соц са мерз.
Сай хьо хьамсар нана хилар
Сона вIалла дицлургдац.
Хьо езарца согатдалар
Дувцаш тамаш елга дац.
Маьже лазаш, чов ца ерзаш
Се цIа валцца аз ха йоакх.
Хьона юха гарга верзаш
ЧIоагIа бIарг Iа сийрда боакх.
Керчу йолаш бIеха уйла
МоастагI хьона гонахь хьовз.
Хьа къонгашта, даьхе, фийла
Цо тIадахьа такилг довз.
Ший долларца со цо эце
Мах са геза кепиг бац.
Хьа сий даккха со лергвеце
Дехаьн воI ва алга дац
Хьона гаьна со хиларах
Дог са хьоца мара дац,
Къийваларах, гIелваларах
Хьоцар къаста сона лац.

Галаев Хьасан

Даьре коч

Тов хьо хоза, даьре коч,
Балха сийле яьккхачунга.
Ирча хет хьо, даьре коч,
Дер дайнача «баьречунга».
Малх мо леп хьо, даьре коч,
Хьийкъа ялат кхедаьчунга.
Сий ма дац хьа, даьре коч,
Шийлча Iийне ваьгIачунга.
Бут мо къег хьо, даьре коч,
Даьхен гIишлош, хьалъечунга.
Чакхса доагI хьох, даьре коч,
Балхах моастагI ший ваьчунга.
Жовхьар хет хьох, даьре коч,
Дешар хало Iовшачунга.
Дог ма кхард хьох, даьре коч,
Дешара букъ берзбаьчунга.
Да хьо дошув, даьре коч,
Сийлен орден лелочунга!
БIаргаш лаз хьо бIаргъяйча
Дезала сов ваьнначунга.
Тов хьо хоза, даьре коч,
Балха сийле яьккхачунга
Ирча хет хьо, даьре коч,
Дер дайнача «баьречунга».

Агитатора блокнот

ССКП-а Нохч-гIалгIай обкома пропагандан а, агитацен а отдело кепа теха арахийцад ткъолагIа номер йола агитатора блокнот».

Цун тIа язъь дукхагIа йола статьяш сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара хьакъехь я. «Октябра шовздкъа шу дизар» аьнна я, беседашта а, докладашта а лаьрхIа йола Э. Лина статья. Цо хьагойт, пролетарски революцен лоархIам советски Iаьдал долча шерашка вай мехка хинна хувцамаш, НГIАССР-а къахьегамхой а. халкъа боахам а хувцабалара цифраш йоалаю.

«Нефтеперерабатывающи район дегIайоагIа» аьнна я Сталински райисполкома председатель волча Н. Ф. Тонконогова статья.

ГIишлош яра балха темпаш лакхъе аьнна я ССКП Шолжа-гIали горкома секретарь волча н. В. Симарзина статья, цу статьяс дувц: Шолжа-гIали тIа нах чуIе цIенош дара гIулакхех Октябран хьалхарча социалистически яхьа гIишлонашъярхоша даьха толамаш, хIаьта гIишлошъярхошта хьалха декхараш а оттаду цо.

Нохч-ГIалгIай Совнархоза дешара — курса комбината директор волча И. Сенченкос блокнота оагIонаш тIа Октябран революци дерригача дунен историенна а, адамий исторически кхела а мел лоархIаме хиннай, цо биллача наькъа тIа Европера а Азера а дуккха мехкаш даьнна хилар. Шолжа-гIали а, Китай а, Албанен а нефтепереработчикаша вIаший язду письмоех лаьца а, чIоагIлуш латтача социалистически мехкашкарча халкъашта юкъерча доттагIалах лаьца а дувц.

Сийлахь - боккхача Октябра 40 шу дизара сийна дика накъа баха йолча яхьа «Октябрь нефтан» шоллагIча бригадас партен райкома а, райисполкома а цIе байракх яьккхай. Цун къахьегама гIулакхаш дувц А. Патановс ший статья тIа.

Мехкашта юкъера темах язду И. Плышевенес «Сийлахь-боккхача Октябрас кортамукъа довларна Малхбоален халкхий дог ура оттадар» аьнна.

КИНО

„Массанел дезагIа“

ХIанз вай республике кинотеатрашка хьокхаш да 1957 шера Ленинградски киностудес арахийца «Массанел дезагIа» яха кинофильм. Кино тIа дувц колхоза вахарах а, цу вахара юкъерча кхоачам боацарех а. Къьстта белгалъяьха я кино тIа колхоза председатела Бакланов Романа а, цун сесага Ирина а, цун устдаь Катышев Семена а образаш.

Дувцилга йоацаш дика вIаштIехьа баьккхабар колхоза болх къонача коммуниста, колхоза председатела Бакланов Романас. Районе хьалхале лелаечарех яр цо доал даь колхоз. Иразе а барттайна а дар Романа дезалцара вахар а. Дукха езар цун ший сесаг (колхоза шофера Катышев Семена йоI) Ирина. Цхьаннена а моттацар Баклановар цIагIа во доагIаргда. Романа устдас, колхоза йол а ехка, цох хьайицача ахчах къаракъ мел. Иол йоххача хана милице тIаккхаьчача, Семена йол ший я оал. Милице справка яхьаргъйолаш кIалхарвоалийт из. Семенас найцигара справка ех. ВIалла ше ца яла лаьрхIа справка лу Романас устдаьна шийна дукха езача сесагах Иринах ца воалаш, шийна из ялар чIоагIа хала долашехьа а. ШоллагIча дийнахьа къаракъ менна вехача Семена колхоза кладовщика Зернышкана карайоахийт справка. Iехь доацача Зернышкас шийга къоал ма де, юкъара боахам лорабе беза аьлча, дIахьокх Романага ше вехача Семенагара тийшаьча балхаца хьаяьккха справка. Совдоал колхоза ду къоалаш ди массаз дала. Колхоза гаьнарча участкера йол йихьай аьнна, лоац гунахь доаца колхоза шофер Буянов Пете.

Уж долла хIамаш шийна ховшехьа, а ше харцахьа енна справка бахьан долаш, хIама ала лоархIавац Роман.

Денгара-ди массаз дала сов йоал Романагара гIайгIа, «Фу дергда аз» йоах цун дего.

Ла магац цун шоай карарча справках доаккхал а деш, Зернышкаси, колхоза ларекача латтача Лисянкаси деш дола къоалаш а цар леладу бIеха гIулакхаш а. ЧIоагIа новкъа да Романа ший йиша Зернышкана воIага Василега маьре яхар а.

Масса колхозника везаш вола Роман хадданза къаракъ мела волалу, балхара дIа а ваьнна, кхычахьа дIаваха а безам отт цун.

Колхоза парторг Лапушкина массехкazза гIертар Романа дагар дар ха, бакъда, Романас ший дагар дар дувцацар. Роман иштта хувцавалар новкъа долча, цун парте водаш тешал даьча Лапушкинас райкоме дIаовц Роман хувцавалар бахьан долаш шийга а колхозникашка а кхаьча гIайгIа.

Шийгара даьнна гIалат а гIайгIа кхы дIахо ла а ца могаш, ше цIена, тешаме партен воI хиларга хьажжа, мадарра гIулакхаш дIадувца машенаца райкоме ваха аравоал Роман. Новкъа дарц а даьнна йоаккха хало лов Романа, бакъда, Роман райкоме хьалхагIа дIаккхача ше сагата хиларца, цхьаккха кхыйола уйлаш ший кертачу ца хиларца, из халои целали Iайша а Iайше, дIакхоач райкоме.

Партес кхеваьча, тешамерча партен воIо дIадувца доладу шийгар даьнна гIалат а, шийгара хало а.

Романа тIеххьарча къамаьло къаьгга хьагойт кинофильма лакхера идея — советски боахама кулгалхо, коммунист тешаме а денал долаш хилар, партели наьха юкъара боахам лакхбарали дезагIа цун кхы хIама ца хилар.

Артиста Панчина Романеи, артиста Трусовс Зернышкаи, артиста Ивановс Катышевеи ролаш дика ловзаярца, искусство йиц а яле, вахара уйлаш керчуйосс кинофильмага хьежарашта.

ГАЛАЕВ ХЬ.

Респотребсоюза курсашка

Денгара-денга лекхлуш да къахьегамхой культурнии материальнии вахара эшаш дола гIулакхаш.

Уж гIулакхаш кхоачашдара чIоагIа лоархIаме я махбеча болхлой квалифицированни кадраш. Цу гIулакха лаьрхIа я республикански потребсоюзе йола курсаш. Цул совгI коммунистически партеси правительствоси ЧИАССР юхаметтаоттаярца юрташкеи, станицашкеи, райцентрашкеи мах беш йола организацеш шеръе йийзай.

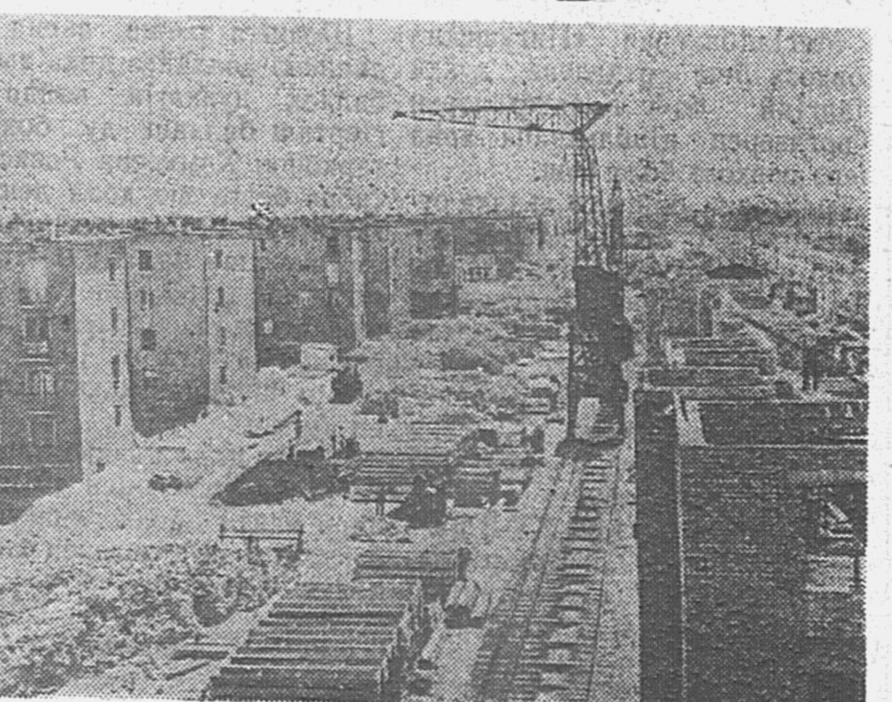
Таханарча дийнахьа, республикански потребсоюзе болх беш я тикаьй заведующеши махбераши кечбеш йола курсаш. Цига деша багIараш вай республикан масса оагIонашкара баьхка нохчии гIалгIайи кагирхой ба. Курсанташта стипенди доагIа, общежити а еннай. Деша багIачар мукъа йола ха пайда боацаш дIагIоргйоацаш спортивни секцеш вIашагIъеххай, уж экскурсешка а кхувл. Курсаш чакхъяьначул тIехьагIа специалисташ республикан районашка дIабохийтаргба.

ТIайоагIача хана республикански потребсоюзе юрта книжкаш дохкараши, повараши, маькх ю специалисташи кечча беш йола курсаш хьаеларгъя, аьлар курсашта тIавиллача новкъоста М. Э. Сигаловс.

М. ЧАПАНОВ.

РЕДКОЛЛЕГИ.

Доазол дехьара

ВЕНГЕРСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКА. Будапеште наха чуIе цIенош хьалдеш латта квартал.

Венгерски телеграфни агентствон сурт.

Китайски халкъа Республике

Хьалбеш латт мехка къилбаседан районаш къилбаседан малхбузен Китайца вIашагIа тохаргйолаш йола Баотоу-Ланьчжоуски машинникъ. Мехка экономика дегIаяра боккха лоархIам ба цун, хIана аьлча, Баотоу (чухьара Малгали яха автономни район) хургйола металлургически промышленноста центр малхбузен хьайбаш леладеча районашца вIашагIтохаргъя цо. Наькъа бIоахал 1.100 километр хургъя.

Яьссалене уллача Джунвэй яхача участке гIолла буллаш латт хIанз никъ. Итташ эзараш болча гIишлонхоша къастта халача континентальни климата хьалалашка толамашца кхоачаш ду шоашта хьалашка латта декхараш. Цхьан ханна Яьссале караерзаяра лоархIамаш ду. Укхаза дегIаяьхкай гIишлонхой городаш, гIа техад дIаегIача гаьнашта. ТIадоагIа шу йисте доалаш Баотоу — Ланчжоуски машинникъ баьбаргба.

Английски эскараша Омане леладу оакхарий хьисапера гIулакхах

Дели, (ТАСС). «Блиц» яхача газето язду, Омане бахача наха низаш деш, английски эскараша дукха юрташ хIалакъяь дIаяьхалга.

Английски эскарашеи англичанаша команда телача султана Маската тIема низашеи къиза Iазап лоаттаду плен бахараштеи, човнаш хиннараштеи, карабаьхкараштеи, йоах газето.

Уж къиза гIулакхаш дIадовзийташ газета тIа белгалдаькхад английски эскараша дIалаьцача цхьан юрта мохкдIалацархоша шоашта карабисаски эскараша. доарахой бIарчча цхьан дийнахьа даа хIамеи мала хийи ца луш маьлха кIал лоаттабар. Из дарах беррига доарахой байна дIабаьлар.

Назва яхачара къулбехьа-малхбоалехьа 20 мил уллача Изки яхача юрта карабахка хьалийца 100 гаргга машаре баха нах топаш теха боабир англичанаша.

Назван къулбехьа 11 мил уллача Керша яхача юрта бахача наха мала хий ца тоъалга ховшехьа хина тIадолхача наькъашка минаш ехкар английски эскараша.

АНГЛИЯ. Лондон улица тIа вагIа иккаш цIенъер.

Н. ТУРКАТЕНКО сурт. Фотохроника ТАСС.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: Шолжа-гIала. Красни фронтовикий улица, № 23. Телефон 2-25-72, корректорске 2-30-91. АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 23. редактора 2-41-23, редакции—2-25-72, корректорской—2-30-91.

СФ02521. 11-ча августа 1918-ча шера цIерагI йола типографи. Заказ № 7378.